ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXX
Књига 68

Нови Сад, новембар 2008
Број 11

ЧЛАНЦИ

UDC 343.293(497.11)

Prof. dr Dragan Jovašević
Pravni fakultet u Nišu

PRIMENA AMNESTIJE U KRIVIČNOM PRAVU*

SAŽETAK: Iako principi pravičnosti i zakonitosti nalažu da se prema svakom učiniocu krivičnog dela primeni odgovarajuća vrsta i mera krivične sankcije, svi savremeni krivični zakoni od najstarijih vremena do današnjih dana predviđaju i osnove koji isključuju pravo države na primenu takve sankcije. Među tim osnovima posebno se ističe amnestija. Dakle, amnestija je akt u formi zakona kojim se poimenično neodređenim licima daje oslobođenje od krivičnog gonjenja, oslobođenje od kazne u potpunosti ili delimično ili se izrečena kazna zamenjuje blažom kaznom, daje rehabilitacija ili se ukidaju pojedine ili sve pravne posledice osude ili se ukidaju mere bezbednosti: zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti; zabrana upravljanja motornim vozilom i proterivanje stranca iz zemlje. To je opšti akt gde se u momentu njegovog donošenja ne može znati koja će sva lica odnosno koji će sve poimenični učinioci krivičnih dela biti obuhvaćeni pogodnostima njene primene. Donošenjem zakona o amnestiji ne vrši se izmena krivičnog ili drugog zakona kojim se kao sporednim ili dopunskim zakonom određuju krivična dela za koje se daje amnestija niti se pak stavljaju van snage odredbe tih zakona kojima se utvrđuju konkretna krivična dela za koja se daje amnestija. Ona se može odnositi na učinjena određena krivična dela ili na određene kazne bez obzira za koje su krivično delo izrečene. Upravo o pojmu, sadržini, karakteristikama i dejstvu amnestije u našem i uporednom krivičnom pravu govori i ovaj rad.

Кljučне речи: krivično delo, zakon, učinilac, krivična sankcija, oslobođenje, milost

* Rad primljen: 11. I 2008. godine.

OSNOVI GAŠENJA KRIVIČNE SANKCIJE

Krivične sankcije su zakonom predviđene mere¹ društvenog reagovanja koje sud u zakonom sprovedenom postupku izriče učiniocima krivičnih dela u cilju suzbijanja i sprečavanja kriminaliteta, a radi zaštite najvažnijih društvenih vrednosti od svih oblika povrede ili ugrožavanja.² Opšte je svrha propisivanja, izricanja i izvršenja krivičnih sankcija (shodno članu 4. Krivičnog zakonika Republike Srbije³ — KZ RS) suzbijanje dela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom.⁴

No, iako je opšteprihvaćeno načelo koje u potpunosti odgovara zahtevu ostvarenja pravde i pravičnosti da se krivična sankcija izvršava (primenjuje) prema svakom izvršiocu krivičnog dela, ipak u krivično-pravnoj teoriji, sudskoj praksi i zakonodavstvu postoje određene okolnosti usled čijeg postojanja ne dolazi do izricanja ili ne dolazi do izvršenja krivične sankcije prema izvršiocu krivičnog dela. Ove okolnosti zbog čijeg postojanja država gubi svoje pravo na kažnjavanje (pravo na izricanje i pravo na izvršenje krivične sankcije — *ius puniendi*) nazivaju se osnovi gašenja krivične sankcije.⁵ To su javnopravni instituti utvrđeni u opštem interesu o čijem postojanju sud mora da vodi računa po službenoj dužnosti bez obzira da li se sam izvršilac krivičnog dela na koga se odnose poziva na njihovo postojanje ili ne.

Te okolnosti koje dovode do isključenja prava države na primenu krivične sankcije⁶ mogu biti različite. Za sve njih je zajedničko da nastupaju posle izvršenog krivičnog dela. One poništavaju pravo države da izrekne u tom slučaju krivičnu sankciju odnosno da izvrši krivičnu sankciju koja je izrečena pravosnažnom odlukom suda, ali one same ne utiču na

¹ Na sličan način pojam krivične sankcije određuju i drugi autori. Tako Z. Stojanović definiše krivičnu sankciju kao zakonom predviđenu represivnu meru koja se u cilju suzbijanja kriminaliteta primenjuje prema učiniocima protivpravnih dela koja su u zakonu predviđena kao krivična dela na osnovu odluke suda donete nakon sprovedenog krivičnog postupka (Z. Stojanović, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2005, str. 255); G. Marjanović pod krivičnom sankcijom smatra pravno organizovanu prinudnu meru koja se primenjuje prema licu koje je povredilo krivičnopravnu normu (G. Marjanović, *Makedonsko krivično pravo, Opšti del*, Skopje, 1998, str. 261); Ž. Horvatić pak krivičnopravne snakcije određuje kao zakonom propisane sadržaje i načine kaznenopravne prinude koje nakon sprovedenog postupka primenjuje državna sudska vlast prema učiniocu krivičnog dela radi ostvarenja opšte svrhe svih i posebne svrhe upravo izrečene vrste sankcija (Ž. Horvatić, *Kazneno pravo, Opći dio*, Zagreb, 2003, str. 134); P. Novoselac pak pod krivičnom sankcijom podrazumeva sve državne mere izrečene u krivičnom postupku učiniocima krivičnih dela koje se sastoje u gubitku ili ograničavanju njihovih prava (P. Novoselac, *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2004, str. 327).

² D. Jovašević, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2006, str. 194.

³ Službeni glasnik Republike Srbije, broj 85/2005, 88/2005. i 115/2005.

⁴ Lj. Bavcon, *Društvena funkcija kazenskih sankcij*, Pravnik, Ljubljana, broj 9/1961, str. 253—262.

⁵ Lj. Lazarević, *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*, Beograd, 2006, str. 309—315.

⁶ B. Čejović, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2002, str. 587.

postojanje krivičnog dela. Krivično delo postoji, u određenim slučajevima postoji i krivica učinioca takvog dela, postoje dokazi koji ukazuju da je određeno lice upravo učestvovalo u ostvarenju posledice tog krivičnog dela, ali nema izricanja krivične sankcije.⁷

U krivičnom pravu tri su opšta osnova gašenja krivičnih sankcija.⁸ To su: 1) zastarelost⁹ određena u čl. 103—108. KZ RS, 2) amnestija određena u članu 109. KZ RS i 3) pomilovanje određeno u članu 110. KZ RS. Po svom značaju, prirodi, sadržini i dejstvu koju imaju posebno se izdvajaju instituti amnestija i pomilovanje. Naime, to su ne samo krivično-pravni već i važno krivično-procesni, penološki i kriminalno-politički instituti kojima se nastoje ostvariti i određeni politički motivisani ciljevi.¹⁰ Konačno, do gašenja krivičnih sankcija dovodi i smrt osuđenog lica odnosno učinioca krivičnog dela.

POJAM AMNESTIJE

Amnestija (engl. amnesty, ital. amnistia)¹¹ etimološki potiče iz grčkog jezika (od reči amnestia — zaboravljanje, predavanje stvari zaboravu). Ona u stvari označava predavanje zaboravu krivice nekog lica ili pak oproštaj od kazne koju takva krivica povlači.¹² Amnestija kao jedan od zakonskih razloga da krivično odgovoran učinilac krivičnog dela izbegne kažnjavanje u potpunosti ili delimično predstavlja izuzetno značajan krivičnopravni institut. Naime, ona predstavlja izuzetak od pravila da svaki učinilac krivičnog dela mora i da dođe pod udar krivičnopravne represije.¹³

Amnestija se sastoji u opraštanju kazne učiniocu krivičnog dela koje se daje putem akta najvišeg zakonodavnog organa vlasti.¹⁴ To je predavanje u zaborav učinjenog krivičnog dela. Ona predstavlja lex specialis kojim se voljom zakonodavca ukida ili ograničava državno pravo na krivično gonjenje ili izvršenje kazne neodređenom broju lica.¹⁵ Ovim se aktom može dati oproštaj od kazne koja je pravnosnažno izrečena ili oslobode-

⁷ M. Vešović, *Osnovi za isključenje kazne — dometi i perspektive*, Pravna misao, Sarajevo, broj 3—4/1990, str. 124—143.

⁸ D. Jovašević, *Krivično pravo, Opšti deo*, op. cit., str. 281—282.

⁹ S. Teofilović, *Zastarelost u krivičnom pravu*, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 2/1994, str. 20—23; J. Lazarević, *Neka pitanja vezana za zasterlost izvršenja kazne*, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, Beograd, broj 2/1999, str. 29—33.

¹⁰ D. Jovašević, Z. Stevanović, *Pravni aspekti izvršenja krivičnih sankcija*, Beograd, 2007, str. 137—142.

¹¹ M. Vujaklija, *Leksikon stranih reči i izraza*, Beograd, 1980, str. 39.

¹² R. Vukčević, *O amnestiji uvreda i kleveta kažnjivih po Zakonu o štampi*, Branič, Beograd, broj 5/1939, str. 311—313.

¹³ D. Jovašević, *Krivično pravo, Opšti deo*, op. cit., str. 286.

¹⁴ Iako je za ovaj institut uobičajeno da se daje Zakonom o amnestiji, ipak praksa u pojedinim inostranim krivičnopravnim sistemima (npr. u Hrvatskoj) pokazuje naročito u poslednje vreme da se ovaj institut daje putem Zakona o oprostima od krivičnog progona i postupka za krivična dela (takvi su zakoni doneti: septembra 1992. godine, maja i septembra 1996. godine).

¹⁵ N. Mrvić Petrović, *Krivično pravo*, Beograd, 2005, str. 177.

nje od krivičnog gonjenja (abolicijska). Kao akt milosti, amnestija predstavlja opšti osnov za gašenje svake krivične sankcije¹⁶ jer se može odnositi na sva krivična dela i na sve učinioce.¹⁷

No, u pravnoj teoriji se mogu naći i takva shvatanja prema kojima amnestija nije samo opšti osnov gašenja državnog prava na kažnjavanje, već je to, s jedne strane, osnov koji isključuje primenu krivičnog zakonodavstva na učinioce krivičnog dela ili je to pak razlog za ukidanje kazne. Drugim rečima, amnestija predstavlja negativnu procesnu pretpostavku (procesnu smetnju) koja dovodi do nemogućnosti pokretanja ili vođenja krivičnog postupka¹⁸ ako je njihov učinak takav da dovodi do nemogućnosti vođenja krivičnog postupka uopšte pa time i do nemogućnosti izvršenja kazne, ali ne i kada se sadržina amnestije sastoji samo u ublažavanju ili smanjenju kazne ili pak u zameni jedne kazne drugom blažom kaznom, a pogotovo ne kada se ona sastoji u prevremenoj rehabilitaciji.¹⁹ U teoriji se može naći i shvatanje da je to razlog za ukidanje kazne²⁰ posebno u slučajevima kada se njena sadržina sastoji u potpunom oslobođenju od izvršenja izrečene kazne.

To gašenje kazne putem primene amnestije može da se javi u dva vida: kao potpuno ili delimično gašenje kazne zavisno od toga da li je kazna oproštena u celosti (putem abolicijske ili potpunog oslobođenja od izvršenja izrečene kazne) ili samo delimično.²¹ Stoga se smatra da amnestija utiče na krivične sankcije tako što ih ili modifikuje ili ih ukida.²² Ona se obično daje povodom nekih važnih datuma i događaja za samu državu (prilikom državnih, narodnih ali i verskih praznika, prilikom proglašenja „nezavisnosti“ države ili pri donošenju novog ustava kao najvišeg pravnog akta države — tzv. svečarska amnestija), iz kriminalno-političkih razloga ili iz čisto političkih razloga ili pak posle velikih nesreća, nemira ratova ili društvenih konflikata većeg obima kako bi se ponovo uspostavio društveni mir i pravni poredak pa je u tom smislu ona sredstvo za pacifiziranje stanovništva i preuređenje društva.²³

Primena amnestije zapravo predstavlja izuzetak od pravila da svaki učinilac krivičnog dela dobije zasluženu kaznu.²⁴ Tako amnestija po svom

¹⁶ U uporednom pravu prisutna su i drugačija shvatanja o dejstvu amnestije. Tako u čl. 83. Krivičnog zakonika Republike Bugarske je izričito određeno da amnestija predstavlja osnov isključenja krivične odgovornosti (a ne osnov gašenja krivične sankcije). Slično rešenje predviđa i čl. 84. Krivičnog zakonika Ruske Federacije prema kome je amnestija osnov za oslobođenje od krivične odgovornosti učinioca krivičnog dela ili pak osnov oslobođenja ili smanjenja kazne takvom licu.

¹⁷ M. Kovačević, *Amnestija*, Bezbednost, Beograd, broj 6/1989, str. 493—500.

¹⁸ P. Novoselac, *Opći dio kaznenog prava*, op. cit., str. 449.

¹⁹ B. Zlatarić, M. Damaška, *Rječnik krivičnog prava i postupka*, Zagreb, 1966, str. 273.

²⁰ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner teil*, Berlin, 1996, str. 553.

²¹ Z. Kaleb, *Institut općeg oprosta od kaznenog progona i postupka*, Hrvatska pravna revija, Zagreb, broj 9/2004, str. 104—113.

²² G. Marjanovik, *Makedonsko krivično pravo, Opšt del*, Skopje, op. cit., 389.

²³ A. Kurtović, *Pomilovanje i amnestija*, Zagreb, 2003, str. 139—144.

²⁴ Institut amnestije poznaju i mnogi inostrani zakoni, npr.: Krivični zakonik Republike Bugarske u čl. 83. odnosno Krivični zakonik Ruske Federacije u čl. 84. koji određuju

značaju, prirodi i karakteru deluje jače i od samog zakona (krivičnog zakona koji određuje pojedina krivična dela, krivicu i krivične sankcije za njihove učinioce) i od same sudske presude kojom je učiniocu krivičnog dela izrečena krivična sankcija.²⁵ Radi se naime o aktu koji ima ne samo kriminalno-politički cilj, već on predstavlja i sigurnosni ventil kada se drugačijim sredstvima ne može doći do rešenja konkretne krivičnopravne situacije, a koja se u datom trenutku pojavljuje kao pravilno, opravdano i celishodno rešenje.²⁶ Stoga je amnestija prisutna u krivičnom pravu od najstarijih vremena.²⁷

Ovaj se institut sastoji u opraštanju kazne učiniocu krivičnog dela putem akta koji donosi najviši predstavnički organ jedne zemlje — *lex specialis* (skupština ili parlament). Ona je opšti institut, opšti osnov za gašenje krivičnih sankcija. Odnosi se na sva krivična dela bez obzira da li se ona gone po službenoj dužnost ili po privatnoj tužbi²⁸ i na sve učinioce krivičnih dela (sem na maloletne učinioce krivičnih dela). Primenom ovog instituta gašenje kazne može biti u celini ili delimično.²⁹ Na taj način amnestija deluje jače i od samog zakona (krivičnog zakona koji propisuje vrstu i meru kazne za učinioca krivičnog dela) i jače od same sudske odluke (kojom je učiniocu krivičnog dela u konkretnom slučaju izrečena određena vrsta i mera kazne).

Radi se, naime, o aktu koji ima ne samo kriminalno-politički, već se njime pokušava postići i određeni politički cilj.³⁰ Amnestija zapravo predstavlja „sigurnosni ventil”³¹ koji svoju primenu nalazi u slučajevima kada se drugim pravnim sredstvima ne može doći do rešenja konkretne krivičnopravne situacije, a koje se rešenje u datom trenutku pojavljuje kao pravično, opravdano i celishodno.³² Stoga je amnestija prisutna u krivičnom pravu od najstarijih vremena.

S obzirom na svoj značaj i domet primene, amnestija³³ može biti: 1) amnestija u užem smislu — kada se odnosi na oproštaj od kazne koja je izrečena pravosnažnom odlukom suda i 2) amnestija u širem smislu (abolicija) — kada se odnosi na oslobođenje od krivičnog gonjenja i kažnjavanja pa se krivični postupak protiv nekog lica za izvršeno krivično delo

da amnestija predstavlja osnov isključenja krivične odgovornosti ili kazne učiniocu krivičnog dela.

²⁵ D. Jovašević, *Amnestija prema odredbama novog zakona*, Bezbednost, Beograd, broj 5/1996, str. 531—538.

²⁶ M. Vešović, *Svrha kažnjavanja i sistem krivičnih sankcija u jugoslovenskom krivičnom pravu*, Pravna misao, Sarajevo, broj 5—6/1987, str. 11—32.

²⁷ Ž. Perić, *O amnestiji u srpskom krivičnom pravu u vezi sa pitanjem o sudskoj odgovornosti zaverenika*, Beograd, 1909, str. 18—132.

²⁸ A. Gropuzzo, *O pravu na amnestiju za privatne delikte po čl. 30. Ustava od 1931. godine*, Mjesečnik, Beograd, broj 5/1938, str. 193.

²⁹ P. Novoselac, *Zakon o oprost*, Iudex, Zagreb, broj 1/1992, str. 25—26.

³⁰ Z. Stojanović, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2005, str. 327.

³¹ G. Stoll, *Steueramnestie*, Wien, 1983, str. 89—114.

³² F. Bačić, *Krivično pravo, Opći dio*, Zagreb, 1978, str. 509; Grupa autora, *Komentar Krivičnog zakona SRJ*, Beograd, 1995, str. 396—397.

³³ M. Đorđević, Đ. Đorđević, *Krivično pravo*, Beograd, 2005, str. 105.

uopšte ne vodi ili se započeti postupak obustavlja.³⁴ Inače, amnestija predstavlja ovlašćenje nadležnih državnih organa (zakonodavnih organa) pod određenim zakonskim uslovima. Zato njena primena nije uslovljena pristankom lica na koje se odnosi. Lice protiv koga je pokrenut ili tek treba da se pokrene krivični postupak ne može odbiti primenu abolicije čak ni u slučaju da ima opravdani pravni interes da svoju nevinost dokaže u postupku pred sudom.³⁵ Ni osuđeno lice ni u kom slučaju ne može odbiti primenu amnestije, niti se za primenu amnestije uopšte traži saglasnost lica na koju se njeno dejstvo odnosi.

Amnestijom se u stvari nastoje postići ne samo kriminalno-politički već i određeni politički ciljevi.³⁶ Ona predstavlja politički akt milosti koji se dodeljuje određenim licima (učiniocima krivičnih dela) u njihovu korist, ali tu korist u određenom smislu uživaju i politički činioци koji su se opredelili za ovakvu izuzetnu krivičnopravnu situaciju.³⁷ Tako se ističe da se primenom amnestije nastoje rešiti ili bar ublažiti određeni društveni i politički problemi.³⁸ Tako je npr. u Republici Hrvatskoj u burnim ratnim godinama u periodu od 1990. do 1996. godine doneto više zakona o amnestiji. Oni su bili izraz racionalne državne politike kojom se htelo prevladati postojeća politička kriza te je s političkog gledišta povoljno ocenjena.³⁹

U suštini instituta amnestije jeste da ona predstavlja akt koji se samo retko i to izuzetno primenjuje. To je akt kojim se dejstvo sudske presude⁴⁰ u pogledu izrečene krivične sankcije menja u potpunosti ili delimično ili se pak u potpunosti isključuje mogućnost krivičnog gonjenja učinioca krivičnog dela. S obzirom da se njenom primenom derogira i primena krivičnog zakona, ona ne sme i nije u svim savremenim krivičnopravnim sistemima široko primenjivana. Njena se zapravo primena svodi na retke izuzetke kojima se neće ometati ostvarivanje zaštitne funkcije krivičnog zakonodavstva (koja se sastoji u zaštiti najvažnijih društvenih dobara i vrednosti) kao ni ostvarivanje načela pravičnosti i jednakosti svih građana

³⁴ G. Mršić, *Primjena odredaba Zakona o općem oprost*, Hrvatska pravna revija, Zagreb, broj 11/2001, str. 81—84.

³⁵ D. Jovašević, *Amnestija i pomilovanje*, Pravni informator, Beograd, broj 11/2000, str. 3—6.

³⁶ Z. Stojanović, *Krivično pravo, Opšti deo*, op. cit., str. 327.

³⁷ V. Primorac, *Zakon o oprost* — pravni i politički aspekti, Erazmus, Zagreb, broj 12/1995, str. 28—32.

³⁸ D. Jovašević, *Amnestija u krivičnom pravu*, Sudska praksa, Beograd, broj 11—12/2000, str. 45—52.

³⁹ P. Novoselac, *Opći dio kaznenog prava*, op. cit., str. 450—451.

⁴⁰ Kako se Zakon o amnestiji odnosi samo na presude koje su postale pravnosnažne pre njegovog stupanja na snagu, on se ne može primeniti na osuđeno lice koje je žalbu na presudu uložilo pre stupanja na snagu ovog zakona, a odustalo od nje posle stupanja na snagu ovog zakona (rešenje Vrhovnog suda Srbije KŽ. 210/91. od 1. aprila 1991. godine). Odredbe Zakona o amnestiji se primenjuju samo na presude koje su u momentu stupanja na snagu ovog zakona bile pravnosnažne (rešenje Okružnog suda u Beogradu KŽ. 1211/2001. od 8. avgusta 2001. godine).

pred zakonom.⁴¹ U suprotnom može doći do ozbiljnih poremećaja ne samo u oblasti krivičnog pravosuđa, već i šire u društvu.⁴²

No, ipak pored činjenice da se ovaj institut izuzetno retko primenjuje ipak mnogobrojni su razlozi koji opravdavaju njegovu primenu. Primenom instituta amnestije stvara se mogućnost da ono što je pravosnažnom presudom definitivno i konačno rešeno može biti naknadno izmenjeno na ravno ako za to postoje opravdani razlozi pri čemu ta izmena sudske odluke može biti samo u korist osuđenog lica, a ne i na njegovu štetu.⁴³

Tako amnestija u izvesnom smislu predstavlja „način, sredstvo, ventil” kada se drugim pravnim sredstvima ne bi moglo doći do rešenja konkretne krivično-pravne situacije, a koja se u datom trenutku pojavljuje kao pravično, opravdano, celishodno i jedino. Tako se putem amnestije⁴⁴ može izmeniti situacija osuđenih lica ako su se izmenile društvene, političke ili ekonomske prilike tako da izrečene kazne učinioocima krivičnih dela više nisu adekvatne ili ako je izmenjena kaznena politika u odnosu na određena krivična dela ili u odnosu na određene učinioce takvih dela ili ako postoje kakvi drugi sa društvenog, državnog ili političkog gledišta opravdani razlozi.⁴⁵

Kao razlozi koji opravdavaju primenu amnestije, u pravnoj teoriji se takođe ističu i sledeći: 1) na ovaj način se najlakše mogu ispraviti sudske zablude ili sudske pogreške do kojih može eventualno doći u krivičnom postupku,⁴⁶ 2) to je akt političke mudrosti koji prati društvene i političke promene⁴⁷ i 3) ona predstavlja podstrek osuđenim licima da se dobro vladaju u zavodskim ustanovama i tako „zasluže” ovu izuzetnu pogodnost i sl. Naravno da se institutu amnestije mogu staviti i određeni prigovori pored činjenice da ovaj institut poznaju svi savremeni krivičnopravni sistemi. Kao najčešći prigovori koji se upućuju primeni akta amnestije uopšte, odnosno širini i učestalosti njene primene ističu se: 1) da ona predstavlja zloupotrebu principa zakonitosti, 2) da se njome krši princip pravičnosti jer vodi neopravdanom opraštanju kazne učinioocima krivičnih dela i 3) da se njome narušava princip jednakosti svih građana pred zakonom jer se njome pojedini učinioci krivičnih dela stavljaju u nejednak pravni položaj što može da vodi arbitrnosti, samovolji pa čak i zloupotrebi u pogledu primene i donete primene ovog instituta.⁴⁸

⁴¹ M. Kokolj, *Načelo legaliteta i izuzeci*, Zbornik Pravnog fakulteta u Mostaru, Mostar, broj 8/1987—1988, str. 217—231.

⁴² F. Bačić, *Krivično pravo, Opći dio*, Zagreb, 1978, str. 509.

⁴³ Đ. M. Ivanović, *Dejstvo amnestije na krivična dela činovnika*, Policija, Beograd, broj 19—20/1932, str. 992—997.

⁴⁴ Grupa autora, *Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije*, Beograd, 1995, str. 396—397.

⁴⁵ Više: S. Peterin, *16. člen mirovne pogodbe z Italijo in „amnestijska klavzula” v sodobnem mednarodnem pravu*, Ljubljana, 1959.

⁴⁶ R. Voin, J. Leaute, *Droit penal et procedure penal*, Paris, 1960, str. 147.

⁴⁷ Više: U. Kuss, *Die materielle Problematik der politischen Reichsamnestion*, Neukirch, 1934.

⁴⁸ Amnestija se u pravnoj teoriji smatra tradicionalnim načinom i mogućnošću potpunog ili delimičnog oprostka kazne osuđenom licu od strane iste državne vlasti koja je i uspo-

Niz ovih prigovora otpada kada se ima u vidu izuzetan karakter primene ovog instituta sa aspekata društvene potrebe zbog kojih se uopšte amnestija i primenjuje. I prigovor da primena amnestije slabi generalnu ili opštu prevenciju ne stoji jer upravo organi koji su ovlašćeni za njenu primenu predstavljaju one organe koji vode, usmeravaju i koordiniraju celokupne napore svih društvenih subjekata u realizaciji utvrđene kaznene politike društva koja treba da bude adekvatna društvenim potrebama aktuelnog trenutka u razvoju društva — države.⁴⁹

KARAKTERISTIKE AMNESTIJE

Amnestija⁵⁰ predstavlja opšti akt zakonodavnog organa zemlje. Ona se donosi u formi zakona i objavljuje u službenom glasilu kao i svaki drugi zakon. Tako prema članu 99. tačka 12. Ustava Republike Srbije⁵¹ Narodna skupština daje amnestiju za krivična dela i to većinom glasova svih narodnih poslanika (u smislu člana 105. stav 2. tačka 1. Ustava).⁵²

Dakle, amnestija je u smislu člana 109. KZ RS akt u formi zakona kojim se poimenično neodređenim licima daje oslobođenje od krivičnog gonjenja, oslobođenja od kazne u potpunosti ili delimično ili se izrečena kazna zamenjuje blažom kaznom, daje rehabilitacija ili se ukidaju pojedine ili sve pravne posledice osude ili se ukidaju mere bezbednosti: zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti; zabrana upravljanja motornim vozilom i proterivanje stranca iz zemlje. To je opšti akt gde se u momentu njegovog donošenja ne može znati koja će sva lica odnosno koji će sve poimenični učinioci krivičnih dela biti obuhvaćeni pogodnostima njene primene.⁵³

stavila primenu krivičnogprave prinude. Ako bi se smatralo da se zbog primene amnestije (pa i pomilovanja) smanjuje represivni i generalno preventivni značaj kažnjavanja i primene ostalih sredstava krivičnogprave prinude, moglo bi se uspešno braniti i stanovište o jačanju specijalno preventivnog sadržaja zbog nade osuđenog lica da će mu po pravilu deo kazne biti oprošten i da će njegovo ponašanje posle učinjenog krivičnog dela i primenjene krivičnogprave sankcije biti uzeto u obzir zbog moguće amnestije (i pomilovanja) — Ž. Horvatić, *Kazneno pravo, Opći dio*, op. cit., str. 255.

⁴⁹ S. Lilić, *Amnestija — pojam i pravna priroda*, Beograd, 2000, str. 45—52.

⁵⁰ E. Uhle, *Die Amnestie nach alten und neuen Gnadenrecht*, Breslau, Neukirch, 1935, str. 26—39.

⁵¹ Službeni glasnik Republike Srbije broj 98/2006 od 10. novembra 2006.

⁵² Slično rešenje poznaju i drugi savremeni pravni sistemi. Tako prema članu 80. Ustava Republike Hrvatske amnestiju daje Hrvatski sabor prema postupku za donošenje drugih zakona. Shodno ovom ustavnom rešenju doneto je u proteklom periodu više zakona ove pravne sadržine: Zakon o oprostima od krivičnog progona i postupka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i u ratu protiv Republike Hrvatske od 25. septembra 1992. godine (koji je izmenjen Zakonom od 6. juna 1996. godine), Zakon o oprostima od 17. maja 1996. godine i Zakon o općem oprostima od 20. septembra 1996 (Z. Kaleb, *Institut općeg oprosta od kaznenog progona i postupka*, Hrvatska pravna revija, Zagreb, broj 9/2004, str. 104—113; Ž. Horvatić, *Kazneno pravo, Opći dio*, op. cit., str. 252—253).

⁵³ V. Primorac, *Zakon o oprostima — pravni i politički aspekti*, Erasmus, Zagreb, broj 12/1995, str. 28—32.

Donošenjem zakona o amnestiji ne vrši se izmena krivičnog ili drugog zakona kojim se kao sporednim ili dopunskim zakonom određuju krivična dela za koje se daje amnestija niti se pak stavljaju van snage odredbe tih zakona kojima se utvrđuju konkretna krivična dela za koja se daje amnestija. Zapravo amnestija se daje za krivična dela učinjena u prošlosti, a ne i za ubuduće. Ona se može odnositi na učinjena određena krivična dela ili na određene kazne bez obzira za koje su krivično delo izrečene.

Sam krivični zakon ne predviđa nikakva ograničenja u pogledu vrste i težine krivičnih dela odnosno visini izrečene kazne za krivična dela na koje može da se odnosi primena amnestije. To predstavlja isključivo stvar ocene zakonodavca⁵⁴ prilikom donošenja zakona o amnestiji u svakom konkretnom slučaju. To dalje znači da amnestijom može da bude obuhvaćeno bilo koje krivično delo ili pak da se amnestiraju bilo koji izvršioci krivičnih dela bez obzira na vrstu i visinu izrečene kazne. No, amnestijom se mogu obuhvatiti učinioци krivičnih dela i prema nekom drugom kriterijumu, pa se tako ona može odnositi na lica određene starosti, pola, određenog zdravstvenog stanja (npr. invalidnosti) i sl.⁵⁵ No, da bi amnestija uopšte i bila primenjena u konkretnom slučaju, potrebno je da na osnovu donetog zakona o amnestiji nadležni sud utvrdi da su u svakom pojedinačnom slučaju ispunjene sve pretpostavke i uslovi predviđeni takvim zakonom.

Pošto se amnestija odnosi na već ranije izvršena krivična dela to znači da se kod trajnih krivičnih dela (to su ona krivična dela kod kojih se usled preduzete radnje izvršenja javlja posledica u vidu protivpravnog stanja koje može da traje kraće ili duže vreme gde se celo vreme trajanja posledice izjednačava sa preduzimanjem radnje izvršenja) amnestijom obuhvata samo ono protivpravno stanje koje je stvoreno izvršenjem krivičnog dela koje je trajalo do stupanja na snagu zakona o amnestiji. U slučaju da takav izvršilac trajnog krivičnog dela i kasnije, posle stupanja na snagu zakona o amnestiji nastavi da ostvaruje obeležja takvog krivičnog dela određenog u zakonu, ono čini novo krivično delo koje dakle nije obuhvaćeno ranije nastupilom amnestijom.⁵⁶

Amnestija⁵⁷ se može dati svim licima kao izvršiocima krivičnih dela da se stoga i odnosi na sva lica koja ispunjavaju uslove određene zakonom o amnestiji. To naravno mogu da budu i lica kojima je već ranije bila data amnestija (u vidu ublažavanja ranije izrečene kazne od strane suda) ili čak i pomilovanje za isto krivično delo ako se sada datom amnestijom daje još nešto više od onoga što je bilo obuhvaćeno ranije datom amnestijom ili pomilovanjem. Štaviše jednom data amnestija se više ne može opozvati. I konačno, amnestija se uvek daje po službenoj dužnosti.

⁵⁴ Z. Stojanović, *Krivično pravo*, op. cit., str. 327.

⁵⁵ Z. Stojanović, *Krivično pravo*, ibid, str. 367.

⁵⁶ A. Kurtović, *Amnestija i njezine funkcije u kaznenom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, broj 15/1994, str. 119—130.

⁵⁷ D. Jovašević, *Krivično pravo*, op. cit., str. 288—289.

To znači da se amnestijom ne mogu licima na koje se ona odnosi postavljati uslovi zbog kojih bi (u slučaju njihovog neispunjenja) amnestija mogla biti opozvana (npr. da se amnestirano lice dobro ponaša, da ispunjava druge postavljene obaveze poput onih obaveza koje se osuđenom licu daju u sklopu zaštitnog nadzora uz uslovnu osudu). Naime, akt amnestije može da sadrži samo one uslove koje lice treba da ispuni da bi za njega ili za njegov slučaj uopšte amnestija mogla da se primeni, ali ne i na uslove da bi data amnestija uopšte ostala na snazi kako ne bi bila opozvana. Naime, ona se može usloviti određenim okolnostima npr. kad su krivična dela na koja se odnosi izvršena u određenom vremenskom periodu. Ovo je veoma važna karakteristika amnestija koja doprinosi jačanju pravne sigurnosti i uopšte principa legaliteta.⁵⁸

Davanjem amnestije ne dira se u prava trećih lica koja se zasnivaju na osudi (čl. 111. KZ RS). Lica koja su oštećena izvršenim krivičnim delom imaju pravo da traže naknadu pričinjene štete. U slučaju abolicije čak se ne isključuje mogućnost odnosno pravo lica koje je oštećeno izvršenjem krivičnih dela da prema učiniocu tog dela ostvaruje svoj imovinsko-pravni (odštetni) zahtev i bez utvrđivanja njegove krivice. Tako lice koje je oštećeno krivičnim delom za koje je data amnestija može zahtevati naknadu štete prouzrokovane izvršenjem krivičnog dela, naknadu troškova učinjenih povodom vođenja krivičnog postupka, naknadu za predmete koji su oduzeti primenom mere bezbednosti oduzimanja predmeta krivičnog dela, bez obzira što je izvršilac krivičnog dela amnestiran. No, kod davanja abolicije,⁵⁹ budući da ne postoji osuda za izvršeno krivično delo, u pravnoj teoriji i sudskoj praksi se opravdano postavlja pitanje da li se ovakvim zakonskim rešenjem povređuje pravo trećih lica koje proizilazi iz izvršenog krivičnog dela, a koje nije utvrđeno sudskom presudom (zato što ona nije doneta usled nepokretanja ili neokončanja krivičnog postupka).

Tri su osnovne karakteristike amnestije:⁶⁰ 1) to je opšti akt u formi zakona koji donosi najviše predstavničko telo zemlje na način i u postupku kao i svaki drugi zakon, 2) odnosi se na individualno neodređena lica i 3) sadržina amnestije⁶¹ se sastoji u sledećem: davanju oslobođenja od krivičnog gonjenja, oslobođenju od kazne u potpunosti ili delimično, zameni izrečene kazne blažom kaznom, davanju rehabilitacije, ukidanju pojedinih ili svih pravnih posledica osude i ukidanju mera bezbednosti: zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti; zabrane upravljanja motornim vozilom i proterivanja stranca iz zemlje.⁶²

⁵⁸ D. Jovašević, *Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije*, Beograd, 2002, str. 328—330.

⁵⁹ A. Kurtović, *Formalni i materijalni pojam abolicije*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, broj 2/1993, str. 571—584.

⁶⁰ Lj. Jovanović, D. Jovašević, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2003, str. 332—333.

⁶¹ Ž. Damjanovski, *Dva sporna pitanja u vezi sa primenom Zakona o amnestiji*, Bilten JNA, Beograd, broj 3/1962, str. 37—43.

⁶² Lj. Lazarević, *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*, Beograd, 2006, str. 320—326.

Određivanje lica na koje se odnosi amnestija se može izvršiti na više načina: 1) u zakonu mogu biti taksativno navedana krivična dela čiji se izvršioци oslobađaju od krivičnog gonjenja i kažnjavanja ili od izdržavanja izrečene kazne u celini ili delimično,⁶³ 2) može se odrediti dejstvo amnestije prema licima određivanjem vrste i visine izrečene kazne i 3) može se amnestija dati s obzirom na određeno krivično delo i određene iznose izrečene kazne za to delo.⁶⁴

SADRŽINA AMNESTIJE

Sam je Krivični zakonik Republike Srbije u članu 109. odredio sadržinu instituta amnestije. Naime, amnestija može da se odnosi na: 1) oslobođenje od krivičnog gonjenja (abolicija), 2) potpuno ili delimično oslobođenje od izvršenja kazne, 3) zamenu izrečene kazne blažom kaznom, 4) davanje rehabilitacije, 5) ukidanje svih ili pojedinih pravnih posledica osude i 6) ukidanje mera bezbednosti: zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti; zabrane upravljanja motornim vozilom i proterivanja stranca iz zemlje.⁶⁵

1) Oslobođenje od krivičnog gonjenja ili abolicija⁶⁶ znači da se protiv učinioca krivičnog dela ne može pokrenuti krivični postupak, a ako je postupak u toku, on se obustavlja bez obzira u kom se stadijumu nalazi. Oslobođenje od krivičnog gonjenja se uvek odnosi na određeno krivično delo i po pravilu obuhvata sva lica koja su u bilo kom smislu (kao izvršioци, saizvršioци, podstrekači ili pomagači) učestvovala u njegovom izvršenju.⁶⁷ No, i ovde mogu biti data neka ograničenja pa se tako abolicija za neke učesnike u krivičnom delu može usloviti i postojanje određenih uslova, pretpostavki ili okolnosti.⁶⁸

Abolicija se može dati u svim fazama krivičnog postupka sve do momenta dok krivični postupak nije okončan pravosnažnom presudom.⁶⁹

⁶³ Takav je bio Zakon o amnestiji (Službeni list SRJ broj 9/2001) koji je obuhvatio učinioce vojnih krivičnih dela iz čl. 202, 214, 215, 217, 218. i 219. KZ SRJ.

⁶⁴ Takav je bio Zakon o amnestiji (Službeni glasnik Republike Srbije broj 10/2001) kojim je dato oslobođenje od izvršenja 25% izrečene kazne zatvora i to pravosnažno osuđenim licima koja su izvršila u zakonu taksativno određena krivična dela.

⁶⁵ Na sličan način pojam i sadržinu amnestije određuje i Privremeni krivični zakon Kosova (UNMIK / REG / 2003 / 25 od 6. jula 2003) u desetom poglavlju, u članu 96. Prema ovom rešenju lica obuhvaćena zakonom o amnestiji dobijaju: oslobođenje od krivičnog gonjenja, potpuno ili delimično oslobođenje od izvršenja kazne, zamenu određene kazne blažom kaznom ili brisanje osude. Amnestija obuhvata krivična dela koja su bila izvršena najkasnije dan pre proglašenja Zakona o amnestiji osim ako odnosni zakon propisuje drugačije.

⁶⁶ A. Kurtović, *Formalni i materijalni pojam abolicije*, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, Split, broj 2/1993, str. 571—583.

⁶⁷ Ž. Horvatić, *Kazeno pravo*, Opći dio, Zagreb, 2003, str. 252.

⁶⁸ I. Jelić, *Amnestija u teoriji i praksi*, Mjesečnik, Zagreb, broj 8/1926, str. 354—359.

⁶⁹ Kako se Zakon o amnestiji odnosi samo na presude koje nisu postale pravosnažne pre njegovog stupanja na snagu, on se ne može primeniti na osuđeno lice koje je žalbu na presudu izjavilo pre stupanja na snagu ovog zakona, a odustalo od nje posle stupanja na snagu ovog zakona (rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 210/91. od 1. aprila 1991).

Na slučajeve koji su pravosnažno okončani oslobođenje od krivičnog gonjenja nema praktičan značaj. Dejstvo abolicije je najjače jer u ovom slučaju uopšte ne dolazi do osude tako da izvršilac krivičnog dela ne snosi nikakve pravne posledice niti se delo za koje je data abolicija može uzeti kao „ranija osuđivanost” u smislu osnova za postojanje povrata (kao otežavajuće okolnosti od značaja za odmeravanje kazne učinocu za novoizvršeno krivično delo). Lica koja su obuhvaćena abolicijom puštaju se odmah iz pritvora na slobodu.⁷⁰

2) Amnestijom se osuđeno lice može u potpunosti osloboditi od izvršenja izrečene kazne.⁷¹ Oslobođenje od kazne se uvek odnosi na onu kaznu (glavnu i sporednu) koja je i izrečena u pravosnažnoj sudskoj odluci. Za ovaj vid amnestije pretpostavka je da je doneta pravosnažna presuda nadležnog suda i da kazna još nije počela da se izvršava ili izrečena kazna u potpunosti još uvek nije izvršena. Ono može da obuhvati sve vrste kazni koje su inače i predviđene u našem krivičnom zakonodavstvu (kaznu zatvora, novčanu kaznu, rad u javnom interesu i oduzimanje vozačke dozvole), pa i kaznu maloletničkog zatvora⁷² (kao posebnu vrstu krivičnih sankcija koje se izriču starim maloletnim učiniocima krivičnih dela shodno odredbama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica⁷³).

Ako se osuđeno lice primenom amnestije oslobađa od izvršenja glavne kazne, ono se po pravilu odnosi i na izrečenu sporednu kaznu (najčešće novčanu kaznu koja se izriče uz kaznu zatvora). Praktično posle date amnestije izrečena kazna se više ne može uopšte izvršiti, a ako je njeno izvršenje u toku, kazna se obustavlja. Ako se pak osuđeno lice nalazi na uslovnom otpustu momentom davanja amnestije uslovni otpust se ukida i takvo osuđeno lice se oslobađa od daljeg izdržavanja izrečene kazne u potpunosti.

Institutom amnestije se određeno lice može i delimično osloboditi od izvršenja izrečene kazne. Ono se u ovom slučaju može odnositi na oslobođenje od izvršenja neke od više kumulativno izrečenih kazni (kada je više kazni kumulativno izrečeno učiniocu krivičnog dela) ili na oslobođenje od izvršenja jednog dela izrečene kazne, dakle ostatka neizdržanog dela kazne što je u praksi češći slučaj.⁷⁴ Najčešće se u ovom slučaju radi

⁷⁰ L. Vicentić, *Oprost i abolicija*, Erazmus, Zagreb, broj 6/1994, str. 26—30.

⁷¹ G. Ilić i dr., *Krivični zakonik Republike Srbije sa napomenama*, Beograd, 2006, str. 113.

⁷² Lj. Lazarević, B. Vučković, V. Vučković, *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Cetinje, 2004, str. 308.

⁷³ Službeni glasnik Republike Srbije broj 85/2005. Više: Lj. Lazarević, M. Grubač, *Komentar Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica*, Beograd, 2005; D. Jovašević, *Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica sa komentarom*, Beograd, 2005; O. Perić, *Komentar Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica*, Beograd, 2005.

⁷⁴ P. Novoselac, *Osvrt na dosadašnje promjene kaznenog zakonodavstva u Republici Hrvatskoj (Zakoni o oprost)*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 2/1996, str. 578—581.

o smanjenju vremena trajanja pravosnažno izrečene kazne zatvora. To je dakle poseban oblik ublažavanja kazne pri čemu se organ nadležan za davanje amnestije mora u svemu pridržavati propisa o vrstama kazni i njihovom minimalnom i maksimalnom iznosu. Tako se ni u kom slučaju ne može desiti da se na ovaj način odredi vrsta i mera kazne koji uopšte nisu predviđeni u opštem delu Krivičnog zakonika.⁷⁵

3) Pravosnažna izrečena kazna se primenom instituta amnestije može zameniti blažom vrstom kazne. I ova je zamena kazni moguća samo u okviru sistema i mera kazni predviđenih u opštem delu Krivičnog zakonika. Izrečena kazna zatvora se može zameniti novčanom kaznom u okviru opšteg minimuma i opšteg maksimuma ove vrste kazne ili pak nekom od novouvedenih kazni: radom u javnom interesu i kaznom oduzimanja vozačke dozvole vodeći pri tome računa o uslovima i ograničenjima pri izricanju ovih kazni.

No, izrečena kazna zatvora se ni u kom slučaju ne može zameniti kaznom maloletničkog zatvora (zbog specifičnog karaktera ove maloletničke krivične sankcije) niti nekom drugom vrstom vaspitnih mera. Uostalom amnestija se uopšte ne može odnositi na primenu vaspitnih mera. To je i razumljivo jer se ovde radi o specifičnim vrstama maloletničkih krivičnih sankcija čija je prvenstvena svrha i cilj ostvarivanje vaspitanja, prevaspitanja i pravilnog razvoja maloletnika pa ne bi bilo celishodno niti opravdano da neki vansudski organ ukida ili menja ovu meru kada je već sudsko veće našlo da je njena primena u konkretnom slučaju potrebna i neophodna.⁷⁶

Amnestijom se izrečena kazna ne može ni u kom slučaju zameniti uslovnom osudom (što je inače moguće kod primene instituta pomilovanja). Naime, njena primena je ograničena samo na oblasti kazni (njihovog ublažavanja, oslobodenja u potpunosti ili zameni blažom kaznom). Takođe zakonik izričito određuje da se amnestija ne može odnositi na izrečene uslovne osude⁷⁷ jer je njena primena ograničena samo na kazne, a uslovna osuda predstavlja samostalnu vrstu krivičnih sankcija (meru upozorenja). Ipak logično bi bilo da amnestija ima pravno dejstvo i na ovu vrstu krivičnih sankcija kada se već njenom primenom može dati potpuno ili delimično oslobodenje od kazne (kao teže vrste krivičnih sankcija u odnosu na uslovnu osudu).⁷⁸

4) Prema novom zakonskom rešenju koje je u Republici Srbiji stupilo na snagu 1. januara 2006. godine amnestija može da se odnosi i na

⁷⁵ B. Golubović, *Osvrt na predlog Zakona o amnestiji*, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 5/1996, str. 9—12.

⁷⁶ R. Kolenc, *Ob novem zakonu o amnestiji*, Strokovni list, Ljubljana, broj 3—4/1962, str. 105—111.

⁷⁷ U uporednom pravu prisutna su i drugačija shvatanja dejstva amnestije na uslovnu osudu. Tako čl. 87. Krivičnog zakonika Republike Hrvatske izričito određuje da se amnestijom može ukinuti i uslovna osuda.

⁷⁸ N. Srzentić, A. Stajić, Lj. Lazarević, *Krivično pravo SFRJ*, Beograd, 1994, str. 478.

davanje rehabilitacije.⁷⁹ To znači da se ovako data rehabilitacija⁸⁰ može odnositi i na: a) osude koje uopšte po slovu zakona ne podležu rehabilitaciji (kada je izrečena kazna zatvora u trajanju dužem od pet godina), b) lica čije se osude uopšte ne mogu rehabilitovati (kada se radi o povratniku) i c) osude pre isteka određenih rokova (vremena) koje zakonik traži za nastupanje njenih dejstava.⁸¹

5) Primenom amnestije mogu se ukinuti sve ili pojedine pravne posledice osude.⁸² Za razliku od pomilovanja kod koga je moguće ne samo ukidanje pravne posledice, već i određivanje njenog kraćeg trajanja kod amnestije se njeno dejstvo odnosi samo na pravne posledice koje po svojoj prirodi traju određeno vreme i koje se sastoje u zabrani sticanja određenih prava posle izdržane, zastarele ili oproštene kazne (što znači da momentom stupanja na snagu Zakona o amnestiji ta lica mogu ponovo da stiču sva prava).

To su sledeće pravne posledice osude: 1) zabrana sticanja određenih javnih funkcija, 2) zabrana sticanja određenog zvanja, poziva ili zanimanja ili unapređenja u službi, 3) zabrana sticanja čina vojnog starešine i 4) zabrana dobijanja određenih dozvola ili odobrenja koja se daju odlukom državnih organa ili organa lokalne samouprave (član 95. KZ RS).⁸³ Pošto se ovde uvek radi o ukidanju svih ili određenih pravnih posledica osude, to Zakon o amnestiji u svakom konkretnom slučaju mora izričito da navede na koju se pravnu posledicu osude donosi. To može da bude jedna ili više pravnih posledica, ali moraju u svakom slučaju biti izričito navedene. No, u pravnoj teoriji se mogu naći i takva shvatanja prema kojima se amnestija može odnositi i na pravne posledice koje se sastoje u gubitku određenih prava.⁸⁴

6) I konačno, novi Krivični zakonik Republike Srbije je proširio domet primene amnestije jer se sada ovim institutom ukidaju i pojedine mere bezbednosti. To su sledeće mere bezbednosti: a) zabrana vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti,⁸⁵ b) zabrana upravljanja motornim vozilom⁸⁶ i c) proterivanje stranca iz zemlje.⁸⁷

⁷⁹ D. Jovašević, *Zbirka propisa o pomilovanju sa komentarom*, Beograd, 1999, str. 3—12.

⁸⁰ Rehabilitacija se u smislu čl. 97. KZ RS sastoji u ukidanju pravnih posledica osude tako da se osuđeno lice smatra neosuđivanim. Razlikuje se zakonska i sudska rehabilitacija ako su ispunjena dva uslova: 1) da lice ranije nije bilo osuđivano i 2) da u određenom vremenu posle izrečene osude lice ne učini novo krivično delo.

⁸¹ Brisane osude uzimaju se u obzir prilikom donošenja rešenja o amnestiji u smislu člana 1. Zakona o amnestiji Republike Srbije (pravno shvatanje zauzeto na sednici Krivičnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije koja je održana 18. aprila 2001).

⁸² B. Čejović, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2002, str. 599—600.

⁸³ D. Jovašević, *Krivično pravo, Opšti deo*, op. cit., str. 272—274.

⁸⁴ B. Čejović, *Krivično pravo, Opšti deo*, op. cit., str. 600.

⁸⁵ Sud može u smislu čl. 85. KZ RS učinocu krivičnog dela na vreme od jedne do deset godina zabraniti vršenje određenog poziva, određene delatnosti ili svih ili nekih dužnosti vezanih za raspolaganje, korišćenje, upravljanje ili rukovanje tuđom imovinom ili za

AMNESTIJA PREMA ODREDBAMA NOVIH ZAKONA

Kao opšti osnov gašenja krivičnih sankcija ili prava države na kažnjavanje — ius puniendi, amnestija se uvek donosi u formi zakona. Njime se individualno neodređenim licima (ili individualno neodređenom broju lica) može dati jedna ili više mogućnosti koje se odnose na oslobodenje od krivičnog gonjenja ili oslobodenje od kazne.⁸⁸ Zavisno od političke odluke najvišeg predstavničkog tela u kom pravcu i do kojih granica će doći do primene amnestije u odnosu na izvršena krivična dela i njihove učinioce određena je i neposredna sadržina, dejstvo i obim primene zakona o amnestiji.⁸⁹ S obzirom da je u protekloj deceniji doneto više zakona o amnestiji sa različitim rešenjima u pogledu sadržine, obima i dejstva primene, to ćemo u narednim izlaganjima ukazati bar u osnovnim crtama na karaktersitike ovih zakonskih rešenja.

Po svom značaju se posebno izdvaja Zakon o amnestiji⁹⁰ donet posle demokratskih promena u Republici Srbiji, a koji je stupio na snagu krajem februara 2001. godine. Iako se radi o kratkom zakonskom tekstu od svega 9 članova njegova je sadržina izuzetno složena i kompleksna. Tu sadržinu možemo posmatrati sa dva aspekta: 1) u odnosu na obim primene i 2) u odnosu na lica na koja se odnosi.

U pogledu obima primene Zakon o amnestiji Republike Srbije se ne odnosi na oslobodenje od krivičnog gonjenja (ili aboliciju). Dakle njegova je primena ograničena samo na pravosnažno izrečene kazne čije je izvršenje u toku. U odnosu na ovako izrečene kazne sam je zakon dao niz ograničenja. Ta ograničenja u pogledu primene mogu da se ogledaju u sledećem:

1) Oslobađaju se od izvršenja ¼ izrečene kazne zatvora ona lica koja se nalaze na izdržavanju kazne u zavodskim ustanovama u sistemu Uprave za izvršenje krivičnih sankcija (bez obzira da li ovu kaznu izvršavaju u ustanovama na teritoriji Republike Srbije ili Republike Crne Gore) kao i lica koja još nisu stupila na izdržavanje kazne. Ovo je pravilo. Od ovog pravila postoji izuzetak. Naime, izuzetno se lica koja su osuđena

čuvanje te imovine ako se opravdano može smatrati da bi njegovo dalje vršenje takve delatnosti bilo opasno.

⁸⁶ Sud može u smislu čl. 86. KZ RS zabraniti učiniocu krivičnog dela kojim se ugrožava javni saobraćaj na vreme od tri meseca do pet godina da upravlja motornim vozilom određene vrste ili kategorije ako dođe do uverenja da je opasno da on i dalje upravlja motornim vozilom.

⁸⁷ U smislu čl. 88. KZ RS sud može stranom državljaninu ili licu bez državljanstva koji je izvršio krivično delo na teritoriji Republike Srbije da izrekne ovu meru proterivanja (udaljenja) sa naše teritorije za vreme od jedne do deset godina ako dođe do uverenja da je dalji boravak takvog lica nepoželjan.

⁸⁸ П. С. Ромашкин, *Амнистия и помилование в СССР*, Москва, 1959, стр. 159—175.

⁸⁹ D. Jovašević, *Amnestija prema odredbama novih zakona*, Bezbednost, Beograd, broj 5/1996, str. 531—538.

⁹⁰ Službeni glasnik Republike Srbije, broj 10/2001.

zbog krivičnih dela: ubistva, otmice, silovanja, protivprirodnog bluda, rodoskrvnjenja, razbojničke krađe, razbojništva, teški slučajevi razbojničke krađe i razbojništva, iznuda i zločinačko udruživanje kao i lica koja su tri puta pravosnažno osuđivana za krivična dela (bez obzira na koju vrstu i meru kazne) se oslobađaju od izvršenja 15% izrečene kazne, osim lica koja na dan stupanja na snagu zakona imaju više od 70 godina (za koje oslobođenje iznosi kao i u prvom slučaju 25%).

2) U pogledu lica na koje se odnosi novodonetim zakonom inaugurisana amnestija treba reći sledeće. Od amnestije su izuzeta lica koja su pravosnažno osuđena za krivična dela difamnog karaktera i to: 1) obljava ili protivprirodni blud sa nemoćnim licem, 2) obljava ili protivprirodni blud sa licem koje nije navršilo 14 godina kao i 3) lica koja su više od tri puta osuđivana za krivična dela (bez obzira koja su dela izvršili i na koju su vrstu i meru kazne osuđeni). Takođe pogodnostima date amnestije se ne mogu koristiti ni pravosnažno osuđena lica za koja je na dan stupanja na snagu ovog zakona naređeno izdavanje poternice zbog nejavljivanja na izdržavanje kazne ili zbog bekstva sa izdržavanja kazne. Dakle, u ovim slučajevima je u potpunosti isključena primena amnestije.

Iako su i savezni i republički zakoni o amnestiji pripremani u isto vreme, sticajem okolnosti Zakon o amnestiji⁹¹ saveznog karaktera je usvojen tek krajem februara 2001. godine. No, bez okolnosti na to, oba zakona su praktično stupili u život gotovo istovremeno jer savezni zakon stupa na snagu 3. marta 2001. godine (dakle narednog dana od njegovog objavljivanja u službenom glasilu). I ovo je kratak zakonski tekst. On ima samo 13 članova koji po svojoj sadržini imaju vanredno značajno pravno dejstvo na učinioce niza krivičnih dela predviđenih saveznim zakonima.

U pogledu karakteristika saveznog Zakona o amnestiji treba istaći sledeće:

1) Amnestija u pogledu svoje sadržine obuhvata: a) aboliciju ili oslobođenje od krivičnog gonjenja u potpunosti za sva lica koja su učinila određeno krivično delo ili pak postoji sumnja da su učinila određeno krivično delo, b) potpuno oslobođenje od izvršenja izrečene kazne i c) brisanje osude iz kaznene evidencije.

2) Primena amnestije je vremenski ograničena. Naime, njeno pravno dejstvo se odnosi samo na lica koja su određena krivična dela izvršila do 7. oktobra 2000. godine (bez obzira da li se radi o svršenom ili pokušanom delu, sticaju ili produženom krivičnom delu ili trajnom krivičnom delu).

3) U pogledu krivičnih dela na koje se amnestija odnosi, zakon je taksativno naveo krivična dela inače predviđena u saveznom Krivičnom zakonu u grupi dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti SR Jugoslavije i protiv Vojske Jugoslavije. Kao učinioци ovih dela mogu se javiti domaći državljani, ali i stranci. Isto tako ovde se radi o krivičnim delima za

⁹¹ Službeni list SRJ, broj 9/2001.

čije učinioce su postupke vodili ne samo sudovi opšte nadležnosti već i vojni sudovi.

U pogledu ovih krivičnih dela na čije učinioce se odnosi primena navedenog Zakona o amnestiji zakon pravi razliku na dve grupe dela.

Potpuna amnestija (abolicija, oslobodenje od izrečene kazne u potpunosti i brisanje osude) se odnosi na učinioce sledećih krivičnih dela predviđenih u Krivičnom zakonu SR Jugoslavije: a) odbijanje prijema i upotrebe oružja (čl. 202), b) neodazivanje pozivu i izbegavanje vojne službe (čl. 214), c) izbegavanje vojne službe onesposobljenjem ili obmanom (čl. 215), d) samovoljno udaljenje i bekstvo iz Vojske Jugoslavije (čl. 217), e) izbegavanje popisa i pregleda (čl. 218), f) neizvršenje materijalne obaveze (čl. 219), g) sprečavanje borbe protiv neprijatelja (čl. 118), h) oružana pobuna (čl. 124), i) pozivanje na nasilnu primenu ustavnog uređenja (čl. 133), j) udruživanje radi neprijateljske delatnosti (čl. 136) i k) povreda ugleda SRJ (čl. 157).

Drugi vid amnestije se odnosi na izrečene kazne zatvora za lica koja su do 7. oktobra 2000. godine učinila krivično delo propisano saveznim krivičnim zakonom. Ovim licima se umanjuje izrečena kazna (dakle ovde se radi o delimičnom oslobodenju od izvršenja izrečene kazne) za jednu četvrtinu. Dakle, ovako određena sadržina amnestije se odnosi na sve učinioce saveznih krivičnih dela osim ovim zakonom izričito navedenih dela. Naime, amnestija se ne odnosi na učinioce krivičnih dela protiv čovečnosti i međunarodnog prava (kao što su npr. genocid ili ratni zločini), terorizam (čl. 125) i krivična dela vezana za opojne droge i to neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga (čl. 245) i omogućavanje uživanja opojnih droga (čl. 246).

Inače i savezni zakon na identičan način kao i doneti republički zakon o amnestiji preuzimaju odredbe Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u pogledu postupaja sudova i zavodskih ustanova po donetim rešenjima o amnestiji. Naime, da bi neko lice i po odredbama ovog zakona moglo da koristi povlastice amnestije potrebno je da nadležni prvostepeni sud doneše posebno rešenje (po službenoj dužnosti ili po zahtevu ovlašćenih lica).

U međuvremenu su doneta još dva zakona o amnestiji i to: 1) Zakon o amnestiji SR Jugoslavije⁹² i 2) Zakon o amnestiji Republike Srbije.⁹³

Zakon o amnestiji SR Jugoslavije iz jula 2002. godine (koji sadrži samo devet članova) se u pogledu primene amnestije odlikuje sledećim karakteristikama:

1) odnosi se samo na jugoslovenske državljane, a ne i na učinioce krivičnih dela koji su strani državljani ili lica bez državljanstva,

2) njime se daje amnestija samo za taksativno određena krivična dela (katalog krivičnih dela je precizno određen). To su sledeća krivična dela: a) terorizam (član 125. KZ SRJ) i b) udruživanje radi neprijateljske delatnosti (član 136. KZ SRJ),

⁹² Službeni list SRJ, broj 37/2002.

⁹³ Službeni glasnik Republike Srbije, broj 33/2006.

3) zakonom su obuhvaćena krivična dela koja su izvršena na: a) određenoj teritoriji — na teritoriji opština Preševo, Medveđa i Bujanovac i b) u određeno vreme — u periodu od 1. januara 1999. godine do 31. maja 2001. godine,

4) sadržina amnestije je postavljena tako da se ona odnosi samo na: a) aboliciju — oslobođenje od krivičnog gonjenja navedenih učinilaca krivičnih dela ili lica za koje postoji osnovana sumnja da su učinila ova dela i b) oslobođenje od izvršenja kazne u potpunosti ili u delu koji još nije izvršen. Pri tome je izričito određeno da data amnestija ne dira u prava trećih lica koja se zasnivaju na osudi.

Ako protiv navedenih lica u vreme stupanja na snagu Zakona o amnestiji još uvek nije pokrenut krivični postupak, on se više i neće uopšte pokrenuti, odnosno ako je postupak u toku — on se obustavlja. Rešenje o amnestiji u svakom slučaju donosi sud koji je nadležan za vođenje krivičnog postupka u prvom stepenu. Ako se pak lice nalazi u pritvoru, nadležni prvostepeni sud donosi rešenje o ukidanju pritvora, a ako se pak ovo lice nalazi već na izdržavanju izrečene kazne zatvora, prvostepeni sud na čijem se području nalazi zavodska ustanova u kojoj se osuđeni nalazi donosi rešenje o oslobođenju takvog lica od daljeg izdržavanja kazne.

Takođe je zakon izričito odredio da se navedena rešenja o amnestiji donose na dva načina: 1) po službenoj dužnosti u roku od tri dana od dana stupanja na snagu ovog zakona o amnestiji i 2) po zahtevu okrivljenog (odnosno osuđenog lica ili drugih lica koja na osnovu zakona mogu u njihovom korist da izjave žalbu). Protiv ovako donetog rešenja o amnestiji dozvoljena je žalba drugostepenom sudu. Ovu žalbu mogu da izjave sledeća lica: javni tužilac, okrivljen (osuđeni) i njegov branilac kao i lica koje je u njihovu korist ovlašćeno da izjavi žalbu. Pri tome izjavljena žalba ne zadržava izvršenje donetog rešenja o amnestiji.

I konačno, poslednji Zakon o amnestiji Republike Srbije je donet aprila 2006. godine. Ovo je takođe kratak zakonski tekst sastavljen od jedanaest članova. Ovaj Zakon o amnestiji se u pogledu primene amnestije odlikuje sledećim karakteristikama:

1) odnosi se samo na jugoslovenske državljane koji su vojni obveznici u smislu odredbi vojnog zakonodavstva,

2) njime se daje amnestija samo za taksativno određena krivična dela (katalog krivičnih dela je precizno određen). To su sledeća vojna krivična dela: a) izbegavanje vojne službe (član 394. KZ RS), b) izbegavanje popisa i pregleda (član 395. KZ RS), c) neizvršavanje materijalne obaveze (član 396. KZ RS), d) izbegavanje vojne službe onesposobljenjem i obmanom (član 397. KZ RS) i e) samovoljno odsustvovanje i bekstvo iz Vojske Srbije i Crne Gore (član 399. KZ RS),

3) zakonom su obuhvaćena krivična dela koja su izvršena u određeno vreme — u periodu od 7. oktobra 2000. godine do dana stupanja na snagu ovog zakona (u aprilu 2006. godine),

4) sadržina amnestije je postavljena tako da se ona odnosi samo na: a) aboliciju — oslobođenje od krivičnog gonjenja navedenih učinilaca

krivičnih dela ili lica za koje postoji osnovana sumnja da su učinila ova dela, b) oslobođenje od izvršenja kazne u potpunosti ili u delu koji još nije izvršen i c) brisanje osude iz kaznene evidencije. Pri tome je izričito određeno da data amnestija ne dira u prava trećih lica koja se zasnivaju na osudi.

Ako protiv navedenih lica u vreme stupanja na snagu Zakona o amnestiji još uvek nije pokrenut krivični postupak, on se više i neće uopšte pokrenuti, odnosno ako je postupak u toku — on se obustavlja. Rešenje o amnestiji u svakom slučaju donosi sud koji je nadležan za vođenje krivičnog postupka u prvom stepenu. Ako se pak lice nalazi u pritvoru, nadležni prvostepeni sud donosi rešenje o ukidanju pritvora, a ako se pak ovo lice nalazi već na izdržavanju izrečene kazne zatvora, prvostepeni sud na čijem se području nalazi zavodska ustanova u kojoj se osuđeni nalazi donosi rešenje o oslobođenju takvog lica od daljeg izdržavanja kazne. Brisanje osude iz kaznene evidencije za u Zakonu o amnestiji navedena vojna krivična dela se vrši po službenoj dužnosti od strane organa koji vodi tu kaznenu evidenciju u roku od tri dana od dana stupanja na snagu zakona. No, do brisanja osude se može izvršiti i po zahtevu ovlašćenog lica — lica na koje se odnosi amnestija.

Takođe je zakon izričito odredio da se navedena rešenja o amnestiji donose na dva načina: 1) po službenoj dužnosti u roku od tri dana od dana stupanja na snagu ovog zakona o amnestiji i 2) po zahtevu okrivljenog (odnosno osuđenog lica ili drugih lica koja na osnovu zakona mogu u njihovom korist da izjave žalbu). Protiv ovako donetog rešenja o amnestiji dozvoljena je žalba drugostepenom sudu. Ovu žalbu mogu da izjave sledeća lica: javni tužilac, okrivljen (osuđeni) i njegov branilac kao i lica koje je u njihovu korist ovlašćeno da izjavi žalbu. Pri tome izjavljena žalba ne zadržava izvršenje donetog rešenja o amnestiji.

POSTUPAK ZA PRIMENU AMNESTIJE

Amnestija je akt koji se donosi u formi zakona. Da bi se njenim privilegijama mogla koristiti osuđena lica, potrebno je ispunjenje nekoliko pretpostavki.⁹⁴ Prvo, potrebno je da zakon donet od strane skupštine bude objavljen u službenom glasilu i da takav zakon stupi na snagu protekom zakonom određenog vremena — *vacatio legis*.

U svakom konkretnom, pojedinačnom slučaju pošto se amnestija odnosi na individualno neodređeni broj lica pa se u momentu njenog donošenja ne može znati na koja se sve lica ona odnosi, potrebno je da se doneše pojedinačno „rešenje” o primeni amnestije. Takvo rešenje donosi prvostepeni sud koji je sudio u prvom stepenu i izrekao krivičnu sankciju. Ovaj sud je po službenoj dužnosti (*ex officio*) ili na zahtev javnog tužioca, osuđenog lica ili drugih lica koja su inače ovlašćena da preduzimaju

⁹⁴ Više: H. Faeber, *Die Prozessuale Auswirkung der Amnestie*, Berlin, 1941.

procesne radnje u korist osuđenog donosi navedeno rešenje.⁹⁵ U takvom rešenju se konstatuje: 1) lice na koje se odnosi amnestija, 2) utvrđuje se novi iznos kazne koji je preostao nakon njenog smanjivanja usled date amnestije, ali i usled njenog (delimičnog izražavanja) i koji se ima izvršiti, ali se takođe 3) utvrđuje i iznos kazne od čijeg se oslobodenja oslobađa osuđeno lice. Ukoliko se usled date amnestije osuđeni treba otpustiti sa daljeg izražavanja izrečene kazne, sud istim ovim rešenjem odlučuje i o otpuštanju osuđenog iz zavodske ustanove.⁹⁶

Ovako doneto rešenje se bez odlaganja dostavlja zavodskoj ustanovi u kojoj osuđeno lice izražava izrečenu kaznu. I sam upravnik ovog zavoda je dužan da sud obavesti o licima na koja se amnestija odnosi.

Ukoliko se pak radi o osuđenom licu koje još nije stupilo u zavod na izdržavanje kazne, postupak je isti s tim što sud rešenje o primeni amnestije treba da donese u roku od tri dana od prijema zahteva. U ovom slučaju se radi o novoutvrđenom iznosu kazne čiji iznos sada predstavlja osnovu za preduzimanje drugih procesnih radnji ovog lica (kao što su: podnošenje zahteva za pomilovanje, zahteva za vanredno ublažavanje kazne, zahteva za ponavljanje postupka ili pak radi upućivanja osuđenog lica (eksterna klasifikacija) u odgovarajuću vrstu i tip zavodske ustanove shodno odredbama izvršnog krivičnog prava.

Interesantno je da Zakon o amnestiji predviđa i mogućnost podnošenja žalbe protiv rešenja o primeni amnestije. Ovu žalbu mogu da podnesu javni tužilac, osuđeni, ali i druga lica na strani optuženog. Žalba se podnosi neposredno višem sudu u roku od tri dana od prijema rešenja.

Kako se zakon o amnestiji odnosi samo na presude koje su postale pravosnažne pre njegovog stupanja na snagu, on se ne može primeniti na osuđeno lice koje je žalbu na presudu uložilo pre stupanja na snagu ovog zakona, a odustalo od nje posle stupanja na snagu ovog zakona.⁹⁷

Tako je odredbama izvršnog krivičnog zakona u potpunosti uređeno postupanje nadležnih državnih organa posle date amnestije osuđenom licu. Naime, u slučaju donošenja zakona o amnestiji upravnik zavoda u kome se nalazi osuđeno lice na koje se amnestija odnosi dužan je u roku od 24 časa od stupanja na snagu ovog zakona da pismeno obavesti sud koji je doneo prvostepenu presudu da osuđeni podleže amnestiji. Pored upravnika zavoda i nadležni javni tužilac kao i samo osuđeno lice mogu podneti zahtev za otpuštanje iz zavoda. I ovaj se zahtev podnosi prvostepenom sudu.

Prvostepeni sud u svakom konkretnom slučaju utvrđuje da li postoje uslovi za otpuštanje osuđenog lica iz zavoda. Da li će se osuđeno lice podvesti pod odredbe zakona o amnestiji i u kom obliku ili vidu njene sadržine može koristiti pogodnosti date zakonom treba dakle da utvrdi pr-

⁹⁵ A. Kurtović, *Amnestija i njezine funkcije u kaznenom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, broj 15/1994, str. 119—130.

⁹⁶ D. Jovašević, *Amnestija u krivičnom pravu*, Sudska praksa, Beograd, broj 11—12/2000, str. 64—68.

⁹⁷ Rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. II 210/91 od 1. aprila 1991.

vostepeni sud koji je doneo presudu u kojoj je izrečena vrsta i mera kazne. Ovaj sud po podnetom predlogu za otpuštanje postupa sa naročitom pažnjom i hitnošću. Naime sud je dužan da u roku od 3 dana po prijemu zahteva donese i otpravi rešenje u pismenom obliku. Ovo se rešenje dostavlja osuđenom licu, upravi zavoda u kome se on nalazi, a po potrebi nadležnom javnom tužiocu.

Nadležni javni tužilac i osuđeni mogu u daljem roku od tri dana od prijema prvostepenog rešenja izjaviti žalbu neposredno višem sudu. Ako je nadležni javni tužilac nezadovoljan odlukom nadležnog prvostepenog suda kojom je odlučeno o puštanju osuđenog lica zbog date amnestije (bilo da je nezadovoljan u pogledu lica na koje se amnestija odnosi, u pogledu načina ublažavanja kazne ili drugim okolnostima) može uložiti žalbu neposredno višem sudu. U svakom slučaju podneta žalba zadržava izvršenje rešenja (ona dakle ima suspenzivno i devolutivno dejstvo).

Ako protiv prvostepenog rešenja nije izjavljena žalba onda se osuđeni otpušta iz zavoda prvog dana posle isteka roka za žalbu. Logično je ako je žalba izjavljena od strane nadležnog javnog tužioca i blagovremeno, onda se doneto prvostepeno rešenje ne izvršava već osuđeno lice nastavlja sa izdržavanjem kazne čekajući odluku drugostepenog suda po žalbi. I konačno, u cilju zaštite prava osuđenog lica, izričito je prema članu 172. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srbije iz 2005. godine⁹⁸ propisan postupak otpuštanja osuđenog lica iz zavodske ustanove u slučaju donošenja Zakona o amnestiji. Tako se prema ovim zakonskim rešenjima osuđeno lice otpušta iz zavodske ustanove sa izdržavanja kazne zatvora najdocnije u roku od 24 časa nakon prijema rešenja o amnestiji koje je doneto na osnovu Zakona, ako samim Zakonom o amnestiji nije drugačije određeno.

AMNESTIJA U SUDSKOJ PRAKSI

Da bi u potpunosti rasvetlili pojam, sadržinu, karakteristike i domen primene amnestije kao opšteg osnova koji isključuje primenu kazne prema učiniocima krivičnih dela predviđenih u zakonu, potrebno je da pored pravno teorijskih shvatanja i normi pozitivnog — domaćeg i uporednog krivičnog zakonodavstva, posvetimo određenu pažnju i primeni ovog instituta u neposrednoj sudskoj praksi.⁹⁹

(1) „U slučaju sticaja krivičnih dela od kojih je jedno obuhvaćeno amnestijom sud samo eliminiše kaznu koja se ne može izvršiti zbog primene amnestije, a novom presudom izriče kaznu koja je ranije utvrđena za drugo krivično delo.

Iz obrazloženja:

⁹⁸ Službeni glasnik Republike Srbije, broj 85/2005. — Više: D. Jovašević, *Zakon o izvršenju krivičnih sankcija sa komentarom*, Beograd, 2006.

⁹⁹ V. Đurđić, D. Jovašević, *Praktikum za krivično pravo*, Knjiga prva, Opšti deo, Beograd, 2003.

Kako je krivično delo iz čl. 214. KZ SRJ obuhvaćeno amnestijom to se jedinstvena kazna nije mogla izvršiti pa je prvostepeni sud pravilno postupio kada je novom presudom osuđenom izrekao kaznu zatvora u trajanju od dva meseca za krivično delo iz čl. 233. KZ RS. Jer po oceni ovog suda kada se kod nepravog ponavljanja krivičnog postupka radi o sticaju samo dva krivična dela za koja su utvrđene dve kazne, tada se eliminiše kazna koja se ne može izvršiti u konkretnom slučaju zbog primene amnestije, a druga utvrđena kazna se izriče novom presudom što je prvostepeni sud i učinio. Ta preostala kazna se ne može ni u čemu menjati jer sud u ovom postupku nije ovlašćen da preispituje pravosnažno utvrđene odnosno izrečene kazne”.

(Presuda Vrhovnog vojnog suda II K 162/96 od 30. septembra 1996. godine, Zbirka sudskih odluka Saveznog suda, knjiga 21, sveska 1, Beograd, 1997, str. 59)

(2) „U izreci rešenja kojim se usled date amnestije osuđeni osloboda od izvršenja dela kazne mora se navesti da mu se u ostatku kazne zatvora koju osuđeni ima da izdrži uračunava vreme provedeno u pritvoru.

Iz obrazloženja:

Za krivično delo iz čl. 166. KZ RS okrivljeni je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest meseci. Prvostepenim rešenjem kojim je osuđeni oslobođen od izdržavanja dela kazne po osnovu Zakona o amnestiji utvrđeno je da se osuđeni oslobađa od izvršenja 25% kazne zatvora i određeno da se osuđeni oslobađa od izvršenja izrečene kazne zatvora u trajanju od četiri meseca i 15 dana i određeno da se ostatak kazne zatvora u trajanju od jedne godine, jednog meseca i 15 dana zatvora prema osuđenom ima izvršiti. Vrhovni sud je preinačio navedeno rešenje određujući da se ostatak kazne zatvora u trajanju od jedne godine, jednog meseca i 15 dana prema osuđenom izvrši uz uračunavanje vremena provedenog u pritvoru. Članom 5. st. 2. Zakona o amnestiji je predviđeno da će sud rešenjem utvrditi deo kazne od čijeg je izvršenja osuđeni oslobođen i odrediti ostatak kazne koji će se izvršiti. Iz stanja u spisima proizilazi da pobijanim rešenjem nije navedeno da se ostatak kazne zatvora za osuđenog u trajanju od jedne godine, jednog meseca i 15 dana izvrši uz uračunavanje koje je osuđeni proveo u pritvoru na koji način je povređen zakon na štetu osuđenog”.

(Rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. II 512/2001. od 11. maja 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 2—3/2002, str. 17)

(3) „Pod ranijom osuđivanosću u smislu čl. 3. Zakona o amnestiji smatra se i pravosnažna osuda na maloletnički zatvor”.

(Rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 525/2001. od 18. aprila 2001. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 55/2001, str. 94)

(4) „Kada je osuđeni osuđen za više krivičnih dela u sticaju, a naka od njih su izuzeta od primene Zakona o amnestiji, Zakon o amnestiji će se primeniti samo u odnosu na dela koja nisu izuzeta ovim zakonom.

Iz obrazloženja:

Prvostepenom presudom osuđeni je pravosnažno osuđen za izvršenje krivičnog dela neovlašćene proizvodnje opojnih droga iz čl. 245. KZ SRJ, neovlašćenog posedovanja radio stanice iz čl. 219. KZ RS i neovlašćenog držanja vatrenog oružja iz čl. 33. Zakona o oružju i municiji. Prvostepenim rešenjem odbijen je zahtev za primenu Zakona o amnestiji sa obrazloženjem da je osuđeni pravosnažno osuđen za krivično delo stavljanja u promet opojnih droga te stoga ne postoje uslovi predviđeni u Zakonu o amnestiji za primenu amnestije s obzirom da je čl. 2. Zakona o amnestiji predviđeno da se amnestija ne primenjuje na lica pravosnažno osuđena za krivično delo terorizma, neovlašćenog stavljanja u promet opojnih droga i omogućavanja uživanja opojnih droga. Rešenjem Vrhovnog suda je ukinuto prvostepeno rešenje sa obrazloženjem da je osuđeni pravosnažnom presudom osuđen i zbog krivičnih dela neovlašćenog posedovanja radio stanice iz čl. 219. KZ RS i neovlašćenog držanja oružja iz čl. 33. Zakona o oružju i municiji za koje postoje uslovi za primenu republičkog zakona o amnestiji te je zakon u odnosu na ova dela trebalo primeniti izuzimajući utvrdenu kaznu zatvora za krivično delo iz čl. 245. KZ SRJ”.

(Rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 918/2001. od 27. januara 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 7—8/2002, str. 20)

(5) „Odredbe Zakona o amnestiji se primenjuju samo na presude koje su u momentu stupanja na snagu ovog zakona bile pravosnažne.

Iz obrazloženja:

Optuženi je oglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora prvostepenom presudom koja je postala pravosnažna 14. juna 2001. godine. Imajući u vidu da je Zakon o amnestiji Republike Srbije stupio na snagu 22. februara 2001. godine, a da je navedena presuda postala pravosnažna 14. juna 2001. godine pravilno je prvostepeni sud našao da osuđeni nema status pravosnažno osuđenog lica na koga se može primeniti Zakon o amnestiji”.

(Rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 1211/2001. od 8. avgusta 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 5/2002, str. 23—24)

(6) „Na primenu zakona o amnestiji bez uticaja je što je okrivljenom rešenjem službe za izvršenje kazni odloženo izdržavanje kazne zatvora.

Iz obrazloženja:

Prvostepenim rešenjem osuđeni je oslobođen izvršenja 25% kazne zatvora koja mu je izrečena pravosnažnom presudom. Protiv ove presude žalbu je izjavio javni tužilac. Neosnovano se žalbom javnog tužioca pobija prvostepeno rešenje zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja jer se iz prvostepenog rešenja vidi da je isto doneto pošto je prvo-

stepeni sud utvrdio da je osuđenom odloženo izvršenje kazne zatvora za tri meseca po rešenju opštinskog suda na što se žalbom javnog tužioca ukazuje. Sam podnosilac žalbe je prema svojim navodima izvršio uvid u izvršne spise iz kojih se vidi da prvostepeni sud nije postupio protivno odredbi čl. 3. Zakona o amnestiji kada je doneo pobijanu odluku, a činjenica da je postupak izvršenja kazne više puta odlagan po mišljenju okružnog suda nije od uticaja za donošenje drugačije odluke”.

(Rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 1484/2001. od 10. oktobra 2001. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 4/2002, str. 17)

(7) „Brisana osuda nema pravno dejstvo priznavanja osuđenom licu statusa neosuđivanog lica.

Iz obrazloženja:

Okolnost koju osuđeni ističe u žalbi da su ispunjeni zakonski uslovi za brisanje ranijih osuda nije od uticaja na pravilnost i zakonitost pobijanog rešenja jer brisanje osude nije smetnja da se podaci o istoj koriste od strane suda i drugih organa u smislu čl. 94. st. 3. KZ SRJ u vezi sa krivičnim postupkom protiv osuđenog lica zbog novog krivičnog dela, dakle i u postupku primene amnestije i u tim slučajevima brisanje osude nema pravno dejstvo priznavanja osuđenom statusa neosuđivanog lica”.

(Rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2428/2001. od 12. aprila 2001. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 55/2001, str. 94)

(8) „Kada se po odredbi čl. 49. KZ SRJ odmerava kazna osuđenom licu kao utvrđena kazna se uzima kazna izrečena po pravosnažnoj presudi, a ne po rešenju o amnestiji jer se amnestijom ne može menjati pravosnažna presuda.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud pogrešno uzima kao utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od tri godine i 9 meseci koja mu je izrečena u rešenju o amnestiji jer u smislu čl. 49. KZ SRJ kao utvrđene kazne kada su ispunjeni ostali uslovi iz navedenog člana uzimaju se izrečene kazne po pravosnažnim presudama, a ne po rešenjima o amnestiji jer se rešenjem o amnestiji ne mogu menjati pravosnažne presude već se samo osuđena lica u smislu čl. 100. KZ SRJ oslobađaju izvršenja dela izrečene kazne”.

(Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1147/2002 od 17. septembra 2002. godine, Izbor sudske prakse, Beograd, broj 6/2004, str. 33)

(9) „U postupku nepravog ponavljanja krivičnog postupka mogu se preinačiti samo pravosnažne presude pri čemu se kao utvrđene kazne uzimaju one kazne koje su izrečene po pravosnažnim presudama, a ne kazne kojima su pravosnažne presude preinačene usled amnestije, pomilovanja i sl.

Iz obrazloženja:

U delu izreke kada se osuđeni osuđuje na jedinstvenu kaznu zatvora nužno je navesti ne samo da se u istu uračunava vreme provedeno u pritvoru i vreme provedeno na izdržavanju kazne već da se tu uračunava i vreme za koje je osuđeni oslobođen od izvršenja dela izrečene kazne po odgovarajućim rešenjima o amnestiji”.

(Rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1282/2002. od 15. oktobra 2002. godine, Sudska praksa, Beograd, broj 6/2004, str. 16–17)

AMNESTIJA U UPOREDNOM PRAVU

Amnestija kao opšti osnov gašenja prava države na kažnjavanje predstavlja univerzalni institut opšteg dela krivičnog prava poznat još veoma rano u pisanoj pravnoj istoriji. On ima posebno mesto, značaj i opravdanje pa ga stoga poznaje i niz savremenih krivičnopravnih sistema. Zbog potpunijeg sagledavanja mesta i uloge ovog instituta sa aspekta krivičnog prava, kriminalne politike, penologije i dr. potrebno je bar u kratkim crtama ukazati na pojedina uporedna krivična zakonodavstva odnosno njihove odredbe koje se neposredno odnose na pojam, sadržinu i obim primene instituta amnestije. U tom pogledu ćemo konsultovati krivične zakon(ik)e u sledećim državama: 1. Bosna i Hercegovina, 2. Crna Gora, 3. Hrvatska, 4. Makedonija, 5. Ruska Federacija, 6. Slovenija, 7. Tadžikistan i 8. Ukrajina.

Bosna i Hercegovina — Krivično pravo Bosne i Hercegovine¹⁰⁰ čine četiri zakonska teksta. To su: 1) Krivični zakon Bosne i Hercegovine — KZ BiH,¹⁰¹ 2) Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine — KZ FBiH,¹⁰² 3) Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine — KZ BD BiH¹⁰³ i 4) Krivični zakon Republike Srpske — KZ RS.¹⁰⁴

Prema ovim zakonskim rešenjima i to: članu 118. KZ BiH, članu 122. KZ FBiH, članu 122. KZ BD BiH i 116. KZ RS amnestija je opšti osnov koji isključuje pravo države na primenu krivične sankcije. Daje se putem zakona individualno neodređenom broju ljudi. Tako Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine daje amnestiju za krivična dela koja su propisana Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine, a parlamenti (skupštine) entiteta (Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske odnosno Brčko Distrikta) daju amnestiju za krivična dela koja su propisana

¹⁰⁰ B. Petrović, D. Jovašević, *Krivično (kazneno) pravo Bosne i Hercegovine*, Opći dio, Sarajevo, 2005, str. 385–387.

¹⁰¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/20004. i 61/2004.

¹⁰² Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 36/2003, 37/2003, 21/2004. i 69/2004.

¹⁰³ Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, broj 10/2003. i 45/2004.

¹⁰⁴ Službeni glasnik Republike Srpske, broj 49/2003. i 108/2004.

njihovim krivičnim zakonodavstvom. Sadržina amnestije¹⁰⁵ se prema tome ogleda u sledećem: a) oslobođenju od krivičnog gonjenja (abolicija), b) potpunom ili delimičnom oslobođenju od izvršenja izrečene kazne, c) zameni izrečene kazne blažom kaznom, d) određuje brisanje osude ili e) ukidaju se određene pravne posledice osude.

Crna Gora — Krivični zakonik Republike Crne Gore¹⁰⁶ u glavi jedanaest, u članu 130. određuje pojam i sadržinu amnestije. Prema članu 81. tačka 10. Ustava Republike Crne Gore amnestiju daje Skupština Republike Crne Gore u formi zakona koji se odnosi na individualno neodređeni broj lica pri čemu se i na taj način ne dira u prava trećih lica. Sadržina amnestije je određena na način da se licima koja su obuhvaćena dejstvom akta o amnestiji može dati: a) oslobođenje od krivičnog gonjenja — abolicija, b) potpuno ili delimično oslobođenje od daljeg izvršenja kazne, c) zamenjuje se izrečena kazna blažom kaznom, d) daje se rehabilitacija, e) ukidaju se sve ili samo pojedine pravne posledice osude i f) ukidaju se sledeće mere bezbednosti: 1) zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti, 2) zabrana upravljanja motornim vozilom i 3) proterivanje stranca iz zemlje.¹⁰⁷

Hrvatska — Kazneni zakon Republike Hrvatske¹⁰⁸ u članu 87. ističe da se amnestijom daje licima koja su njome obuhvaćena: a) obustava kaznenog postupka, b) potpuni ili delimični oprost od izvršenja kazne, c) zamena izrečene kazne blažom kaznom, d) ukida se uslovna osuda, e) daje prevremena rehabilitacija i f) ukida se određena pravna posledica osude.¹⁰⁹ Iz sadržine ovako određene amnestije koju daju Sabor Republike Hrvatske proizilazi jedno specifično rešenje koje se retko sreće u uporednom krivičnom zakonodavstvu. Naime, iako se amnestija odnosi na individualno neodređena lica, zakonodavac je ipak predvideo mogućnost da se ona odnosi i na izrečene uslovne osude. Ovo je kriminalno politički prilično sporno rešenje kada se ima u vidu da se ova vrsta krivične sankcije — mere upozorenja izriče od strane suda na osnovu prethodnog dubokog i sveobuhvatnog poznavanja ličnosti (i psiholoških karakteristika) učinioca krivičnog dela pa ako je već sudsko veće imajući u vidu psihološki profil i karakteristike ličnosti takvog lica izreklo uslovnu osudu kao najpravičniju krivičnu sankciju, onda je nelogično da se takva sudska odluka može ukinuti, derogirati zakonom o amnestiji.¹¹⁰

¹⁰⁵ Više: N. Srzentić, A. Stajić, *Krivično pravo, Opšti deo*, Sarajevo, 1970; N. Grubor, R. Pjanić, *Krivično pravo, Opšti deo*, Sarajevo, 1973.

¹⁰⁶ Službeni list Republike Crne Gore, broj 70/2003. i 47/2006.

¹⁰⁷ Lj. Lazarević, B. Vučković, V. Vučković, *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Cetinje, 2004, str. 307—310.

¹⁰⁸ Narodne novine Republike Hrvatske, broj 110/97, 27/98, 50/2000, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004. i 84/2005.

¹⁰⁹ Više: R. Marijan, *Kazneni zakon*, Zagreb, 2006; R. Marijan, *Zbirka kaznenih zakona*, Zagreb, 2007.

¹¹⁰ Z. Kaleb, *Institut općeg oprosta od kaznenog progona i postupka*, Hrvatska pravna revija, Zagreb, broj 9/2004, str. 104—113.

Makedonija — Krivični zakonik Republike Makedonije¹¹¹ u glavi jedanaest, u članu 113. određuje pojam i sadržinu amnestije. U ovoj se zakonskoj odredbi ističe da se licima na koje se odnosi akt amnestije: a) daje oslobođenje od krivičnog gonjenja, b) daje potpuno ili delimično oslobođenje od izvršenja kazne, c) zamenjuje se izrečena kazna blažom kaznom, d) briše se osuda i e) ukida se određena pravna posledica osude. Shodno odredbi člana 115. davanjem amnestije osuđenim licima ne dira se u prava lica koja se zasnivaju na osudi.¹¹² To znači da se prema ovom rešenju pojam, sadržina i karakteristike amnestije u potpunosti podudaraju sa ovim institutom u našem krivičnom pravu.

Ruska Federacija — Krivični zakonik Ruske Federacije¹¹³ u članu 84. kaže da amnestiju objavljuje Državna дума Federalnog sobranja Ruske Federacije prema individualno neodređenom krugu lica. Aktom amnestije lica koja su izvršila krivična dela mogu biti: a) oslobođena od krivične odgovornosti, b) osuđena lica mogu biti oslobođena od kazne, c) osuđenim licima može biti izrečena kazna smanjena, d) osuđenim licima izrečena kazna može biti zamenjena blažom vrstom kazne, e) osuđena lica mogu biti oslobođena od sporedne vrste kazne i f) licima koja su već izdržala kaznu može biti brisana osuda.

To znači da ruski zakonodavac¹¹⁴ razlikuje u pogledu sadržine amnestije tri njena oblika zavisno od svojstva lica na koje se ona odnosi. Tako amnestija može da obuhvati: 1) lice za koje još uvek nije okončan krivični postupak — dakle neosuđivano lice, 2) osuđeno lice — za koje je pravnosnažnom sudskom odlukom utvrđeno postojanje krivičnog dela i njegove krivice i 3) lice koje je već u potpunosti izdržalo izrečenu kaznu.

Slovenija — Kazenski zakonik Republike Slovenije¹¹⁵ u članu 117. određuje pojam i karakteristike amnestije. Amnestija se i prema ovim zakonskim rešenjima daje aktom Skupštine Republike Slovenije u formi zakona. Ona se odnosi na individualno neodređeni broj lica.¹¹⁶ U pogledu sadržine, amnestija može da se odnosi na: a) oslobođenje od krivičnog gonjenja — aboliciju, b) potpuno ili delimično oslobađenje od izvršenja izrečene kazne, c) zamenu izrečene kazne blažom vrstom kazne, d) brisa-

¹¹¹ Služben vesnik na Republika Makedonija, broj 37/96, 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005. i 73/2006.

¹¹² G. Marjanovik, *Makedonsko krivično pravo, Opšt del*, Skopje, 1998, str. 389—391.

¹¹³ J. И. Скуратов, В. М. Лебедев, *Комментарии к Уголовному кодексу Российской Федерации*, Москва, 1996, стр. 76.

¹¹⁴ И. Федосова, Т. Скуратова, *Уголовный кодекс Российской Федерации*, Москва, 2005, стр. 63.

¹¹⁵ Kazenski zakonik Republike Slovenije s uvodnimi pojasnili B. Penka in K. Stroliga, Ljubljana, 1999, str. 130.

¹¹⁶ Više: V. Jakulin, *Kazensko materijalno pravo*, Ljubljana, 1995; I. Bele, *Komentar Kazenskega zakonika, Splošni del*, Ljubljana, 2001; Lj. Bavcon, A. Šelih, *Kazensko pravo, Splošni del*, Ljubljana, 2003; Lj. Selinšek, *Kazensko pravo, Splošni del*, Ljubljana, 2007.

nju osude i e) ukidanju određene pravne posledice osude. Pri tome je izričito navedeno da se amnestija može u svemu dati prema odredbama opšteg dela krivičnog zakonika (u pogledu vrsta i mera kazne odnosno drugih vrsta krivičnih sankcija).¹¹⁷

Tadžikistan — Krivični zakonik Republike Tadžikistan¹¹⁸ u članu 82. određuje pojam, sadržinu i dejstvo amnestije kao osnova za gašenje krivične sankcije. Amnestiju u vidu zakona daje Skupština ove Republike kojim se individualno neodređeni broj lica potpuno ili delimično oslobađaju izvršenja izrečene kazne ili se pak oslobađaju od krivičnog gonjenja za krivična dela koja su izvršena pre stupanja na snagu ovog zakona.

Dakle, amnestiju prema ovim zakonskim rešenjima karakterišu sledeće odlike: 1) daje je Skupština kao najviši zakonodavni organ u vidu zakona, 2) odnosi se na individualno neodređeni broj lica, 3) odnosi se na krivična dela koja su izvršena pre stupanja na snagu zakona o amnestiji i 4) sadržina amnestije je postavljena dosta usko — odnosi se samo na nemogućnost izricanja kazne uopšte (kod abolicije) ili na potpuno ili delimično oslobođenje od izvršenja izrečene kazne. To znači da se prema ovim zakonskim rešenjima amnestija ne odnosi na druge vrste krivičnih sankcija osim na kazne.

Ukrajina — Krivični zakonik Ukrajine¹¹⁹ u članu 54. pod nazivom: „Oslobođenje od izdržavanja krivičnih sankcija” u jednoj zakonskoj odredbi određuje pojam, sadržinu i dejstvo amnestije i pomilovanja na jedinstven način. Prema ovom zakonskom rešenju¹²⁰ amnestija se odnosi samo na pravnosnažno osuđena lica. To znači da se njome ne može dati abolicija, dakle potpuno oslobođenje od krivičnog gonjenja učinioca krivičnog dela. Sadržina amnestije je dvojako određena: a) oslobođenje osuđenog lica od daljeg izdržavanja izrečene kazne i b) zamena izrečene kazne blažom kaznom.

ZAKLJUČAK

Iako je u našem pravu prihvaćeno načelo koje u potpunosti odgovara zahtevu ostvarenja pravde i pravičnosti da se krivična sankcija izvršava (primenjuje) prema svakom izvršiocu krivičnog dela, ipak u krivičnopravnoj teoriji, sudskoj praksi i zakonodavstvu postoje određene okolnosti usled čijeg postojanja ne dolazi do izricanja ili ne dolazi do izvršenja kri-

¹¹⁷ M. Babić, *Novo reformisano materijalno krivično zakonodavstvo Republike Slovenije*, Godišnjak Pravnog fakulteta u Banja Luci, Banja Luka, broj 20—21/1996—1997, str. 25—57.

¹¹⁸ *The Criminal code of Republic Tajikistan, Official text*, Dushambe, 2000, str. 34.

¹¹⁹ М. И. Коржанский, *Популярный комментарий Криминального кодекса*, Киев, 1997, стр. 56.

¹²⁰ *Криминальний кодекс України*, Верховна рада України, Офіційне видання, Київ, 1997, стр. 44—45.

vične sankcije prema izvršiocu krivičnog dela. Ove okolnosti zbog čijeg postojanja država gubi svoje pravo na kažnjavanje (pravo na izricanje i pravo na izvršenje krivične sankcije — *ius puniendi*) nazivaju se osnovi gašenja krivične sankcije. Među javnopravnim institutima ove sadržine posebno se izdvaja amnestija, institut poznat od najstarijih vremena i prisutan u skoro svim krivičnopravnim sistemima kao akt milosti.

Amnestija se sastoji u opraštanju kazne učinioocu krivičnog dela koje se daje putem akta najvišeg zakonodavnog organa vlasti. To je predavanje u zaborav učinjenog krivičnog dela. Ona predstavlja *lex specialis* kojim se voljom zakonodavca ukida ili ograničava državno pravo na krivično gonjenje ili izvršenje kazne neodređenom broju lica. Ovim se aktom može dati oprostaj od kazne koja je pravnosnažno izrečena ili oslobođenje od krivičnog gonjenja (abolicija). Kao akt milosti, amnestija predstavlja opšti osnov za gašenje svake krivične sankcije jer se može odnositi na sva krivična dela i na sve učinioce i u našim uslovima ima više politički, nego kriminalnopolitički karakter i dejstvo.

LITERATURA

Domaća literatura

- Bačić F., *Krivično pravo, Opći dio*, Zagreb, 1978.
- Bekarija Č., *O zločinima i kaznama*, Split, 1984.
- Čejović B., Miladinović V., *Krivično pravo, Opšti deo*, Niš, 1995.
- Čejović B., *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2002.
- Dolenc M., *Sistem celokupnog krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije*, Beograd, 1935.
- Đorđević M., Đorđević D., *Krivično pravo*, Beograd, 2005.
- Đurđić V., Jovašević D., *Praktikum za krivično pravo, Knjiga prva, Opšti deo*, Beograd, 2003.
- Frank S., *Teorija kaznenog prava po Krivičnom zakoniku iz 1951. godine, Opći dio*, Zagreb, 1955.
- Grupa autora, *Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije*, Beograd, 1995.
- Ilić G., i dr., *Krivični zakonik Republike Srbije sa napomenama*, Beograd, 2006.
- Jovanović Lj., Jovašević D., *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2003.
- Jovašević D., *Amnestija i pomilovanje*, Beograd, 2001.
- Jovašević D., *Komentar Krivičnog zakona SR Jugoslavije*, Beograd, 2002.
- Jovašević D., *Krivični zakonik Republike Srbije sa komentarom*, Beograd, 2006.
- Jovašević D., *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2006.
- Jovašević D., *Leksikon krivičnog prava*, Beograd, 2006.
- Jovašević D., *Zakon o izvršenju krivičnih sankcija sa komentarom*, Beograd, 2006.
- Jovašević D., Stevanović Z., *Pravni aspekti izvršenja krivičnih sankcija*, Beograd, 2007.

- Lazarević Lj., *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*, Beograd, 2006.
- Lilić S., *Amnestija*, Beograd, 2000.
- Milanković Lj. i dr., *Krivično zakonodavstvo Republike Srbije*, Beograd, 2006.
- Mrvić N., *Krivično pravo, Opšti i posebni deo*, Beograd, 2005.
- Perić Ž., *O amnestiji u srpskom krivičnom pravu*, Beograd, 1909.
- Puzić Š., *Krivično pravo, Opšti deo*, Sarajevo, 1973.
- Radbruh G., *Filozofija prava*, Beograd, 1980.
- Radovanović M., *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 1975.
- Simić I., *Krivični zakonik Republike Srbije sa kraćim komentarom*, Beograd, 2005.
- Soković S., *Izvršenje krivičnih sankcija*, Kragujevac, 2000.
- Srzić N., Stajić A., Lazarević Lj., *Krivično pravo Jugoslavije, Opšti deo*, Beograd, 1998.
- Stojanović Z., *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2005.
- Tahović J., *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 1961.
- Tahović J., *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd, 1962.
- Zlatarić B., *Krivični zakonik u praktičnoj primjeni*, Zagreb, 1955—1958.
- Živanović T., *Osnovni problemi krivičnog prava*, Beograd, 1930.
- Živanović T., *Osnovi krivičnog prava, Opšti deo*, Knjiga I i II, Beograd, 1935—1937.

Inostrana literatura

- Bavcon Lj., Šelih A., *Kazensko pravo, Splošni del*, Ljubljana, 2003.
- Bele I., *Komentar Kazenskoga zakonika, Splošni del*, Ljubljana, 2001.
- Федосова И., Скуратова Т., *Уголовный кодекс Российской Федерации*, Москва, 2005.
- Garačić A., *Kazneni zakon u sudskoj praksi*, Zagreb, 2001.
- Horvatić Ž., Cvitanović L., *Politika suzbijanja kriminaliteta*, Zagreb, 1999.
- Horvatić Ž., Novoselac P., *Kazeno pravo, Opći dio*, Zagreb, 2001.
- Horvatić Ž., *Krivično pravo, Opći dio*, Zagreb, 2003.
- Jakulin V., *Kazensko materialno pravo*, Ljubljana, 1995.
- Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner teil*, Berlin, 1996.
- Kambovski V., *Krivičen zakonik so krotok komentar i objasnovenja*, Skopje, 2002.
- Kazenski zakonik z uvodnimi pojasnili* B. Penka in K. Stroliga, Ljubljana, 1999.
- Коржанский М. И., *Популярный комментарий Криминального кодекса*, Киев, 1997.
- Kramarić I., *Kazneni zakon — sudska praksa*, Zagreb, 1998.
- Kurtović A., Tomašević G., *Osnove kaznenog prava i postupka*, Split, 2004.
- Lazarević Lj., Vučković B., Vučković V., *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Cetinje, 2004.
- Marijan R., *Kazneni zakon*, Zagreb, 2006.
- Marijan R., *Zbirka kaznenih zakona*, Zagreb, 2007.
- Marijanovik G., *Makedonsko krivično pravo, Opšt del*, Skopje, 1998.

- Novoselac P., *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2004.
- Pavišić B., Veić P., *Komentar Kaznenog zakona Republike Hrvatske*, Zagreb, 1999.
- Perović M., *Krivično pravo, Opšti dio*, Nikšić, 1998.
- Petrović B., Jovašević D., *Krivično (kazneno) pravo Bosne i Hercegovine, Opći dio*, Sarajevo, 2005.
- Petrović B., Jovašević D., *Izvršno krivično (kazneno) pravo*, Sarajevo, 2006.
- Proeski V., *Krivičen zakonik, Objasnjuvanja, komentari i sudska praksa*, Skopje, 1998.
- Selinšek Lj., *Kazensko pravo, Splošni del*, Ljubljana, 2007.
- Скуратов J. И., Медведев В. М., *Комментарии к Уголовному кодексу Российской Федерации*, Москва, 1996.
- Stoll G., *Steueramnestie*, Wien, 1983.
- Veić P., Gluščić S., *Osnove kaznenog prava*, Zagreb, 2004.

APPLYING AMNESTY IN THE CRIMINAL LAW

Professor Dragan Jovašević, Ph.D.

Summary

Although the principles of justice and legality require that appropriate type and level of criminal punishment is applied against each perpetrator, all the contemporary criminal codes, starting from the old days up today, provide for the legal basis for the exclusion of the right of the state to apply these punishments. One of them, which is especially important, is amnesty. The amnesty is act in the form of the law, by which the unidentified group of people is exempt from criminal liability, exempt from punishment, completely or partly, or the punishment is being replaced with lighter sentence, rehabilitation is granted, some or all the legal consequences of the conviction are being abolished, or security measures are being abolished: prohibition to exercise certain profession, activity or duty; prohibition to drive a motor vehicle and deportation of the foreigner. It is a general act in which at the moment of its enactment it is not possible to know who, which perpetrators, will benefit from its application. Adoption of the amnesty law neither amends the criminal code or other law, which defines as a secondary or additional law which criminal acts will be covered by the amnesty, nor does it derogate from the provisions of these laws, which are establishing the criminal acts for which the amnesty is being granted. It may relate to certain committed crimes or it may relate to certain punishments, regardless of the fact for which crime they have been passed. This paper speaks about the concept, content, characteristics and influence of the amnesty in our and contemporary law.

Keywords: criminal act, law, perpetrator, criminal punishment, excuse, mercy